

Laura Nuutinen

VARKAUTELAISEN LIIKUNTAKULTTUURIN ERIYTYMINEN JA
TOIMIJOIDEN VERKOSTOITUMINEN

Jyväskylän yliopisto

Liikunta- ja terveystieteiden tiedekunta

Liikuntatieteiden laitos

Liikuntasosiologian Pro gradu -tutkielma

2008

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Liikuntatieteiden laitos / liikunta- ja terveystieteiden tiedekunta

NUUTINEN, LAURA: Varkautelaisen liikuntakulttuurin eriytyminen ja toimijoiden verkostoituminen.

Pro gradu -tutkielma, 70 s., 6 liites.

Liikuntasosiologia

2008

Verkostoituminen on yksi nykypäivän ilmiöistä. Myös liikunta-alalla yhteistyö toisten toimijoiden kanssa on tärkeää ja näistä yhteistyökuvioista muodostuu laajemmin tarkasteltuna verkostoja. Tämän tutkimuksen tarkoituksena on tarkastella Varkauden liikunta- ja urheiluseurojen yhteistyöverkostoja ja luoda yleiskuva siitä, mitä verkostoituminen tänä päivänä on liikunta- ja urheiluseuran näkökulmasta. Tutkimuksen tulokset tulevat näin hyödyttämään alalla toimivia järjestöjä.

Tutkimus suoritettiin postikyselynä lähettämällä kysely varkautelaisille liikuntaa järjestäville yhdistyksille. Näiden järjestöjen yhteystiedot saatiin Varkauden liikuntatoimelta, jonka kanssa yhteistyössä kyselyt myös postitettiin. Kysely lähetettiin 78 yhdistykselle, joista 54 palautti vastauslomakkeen. Näin ollen kyselyn vastausprosentiksi muodostui noin 69 %.

Teoriaosuudessa käsitellään aluksi liikuntakulttuurin muutosta ja eriytymistä. Sen lisäksi teoriaosuudessa on fokusoiduttu verkostoitumisen ja sosiaalisen pääoman määrittelyihin ja niiden mahdolliseen merkitykseen liikunnan järjestäjien verkostoitumisessa. Yhteistyön tekemistä on käsitelty myös yhteiskunnan eri sektoreiden kannalta.

Tutkimustulosten perusteella yhteistyön tekeminen ja verkostoituminen on osa nykypäivän liikuntakulttuuria. Varkautelaisten liikuntaa järjestävien yhdistysten tärkeimmiksi yhteistyökumppaneiksi nousee kyselyn perusteella kaupunki ja yritykset. Kolmantena suurempana yhteistyökumppanina nähdään valtakunnallinen liitto tai aluejärjestö. Yhteistyön tekemisen suurimmaksi hyödyksi lasketaan taloudellinen hyöty. Muita hyötyjä ovat näkyvyyden lisääntyminen, koulutusyhteistyö, liikuntapaikkojen ja -välineiden yhteiskäyttö, sosiaalinen vuorovaikutus ja informaation kulku.

Yhteistyötä tehdään toimijoiden kesken ja verkostoituminen Varkaudessa on näkyvää jo siksi, että siellä toimii eräs liikuntakentällä erikoinen järjestö Varkauden Urheiluseurat ry, joka on paikallinen urheiluseurojen yhteisjärjestö. Tulosten perusteella myös muuta yhteistyötä tehdään monin eri tavoin. Eriytynyt liikuntakulttuuri näkyy siten myös liikunnan alalla tehtävässä yhteistyössä sen erilaisissa yhteistyötavoissa sekä erilaisissa yhteistyöverkostoissa. Yhteistyön ongelmat ovat lähinnä rahan ja talouteen liittyviä. Tutkimuksen pohjalta yhteistyön tekemistä ja verkostoitumista on kuitenkin syytä suositella alan toimijoille.

Asiasanat: liikuntakulttuuri, eriytyminen, verkostoituminen, Varkaus, liikuntaseurat, sosiaalinen pääoma

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
2 TUTKIMUSTEHTÄVÄT.....	7
3 KULTTUURISTA LIKUNTAKULTTUURIIN	8
3.1 Liikuntakulttuurin muutokset.....	9
3.1.1 Yhteiskunnallisten muutosten vaikutus liikunnan järjestämiseen	10
3.1.2 Suomalaisen liikuntakulttuurin ja seuratoiminnan muutoksia.....	10
4 VERKOSTOITUMINEN JA SOSIAALINEN PÄÄOMA	16
4.1 Verkostoitumisen teoriaa	16
4.1.1 Verkostojen toiminta.....	17
4.1.2 Verkostojen rakenne	18
4.1.3 Verkostot yhteistyön välineenä.....	19
4.2.1 Bourdieu ja sosiaalinen pääoma.....	21
4.2.2 Coleman ja sosiaalinen pääoma	22
4.3 Sosiaalisen pääoman hyödyt verkostoissa	23
5 YHTEISKUNNAN SEKTORIT JA LIKUNNAN JÄRJESTÄMINEN	25
5.1 Yksityinen sektori	25
5.2 Julkinen sektori	26
5.3 Kolmas sektori	27
5.4 Liikunnan järjestäminen eri sektoreiden näkökulmasta.....	28
6 VARKAUS TUTKIMUSKOHTENA	32
6.1 Varkaus kaupunkina.....	32
6.2 Varkauden väestö.....	33
6.3 Varkaus liikuntakaupunkina	34
6.4 Varkautelaiset toimijat liikuntaa järjestämässä.....	35
7 TUTKIMUSMENETELMÄT	39
8 TULOKSET	41
8.1 Taustatiedot.....	41
8.2 Yhdistyksen toiminta-ajatukset.....	42
8.3 Yhdistyksen jäsenyys.....	44
8.4 Yhteistyön muotoja.....	45
8.5 Tärkeimmät yhteistyökumppanit	47
8.6 Yhteistyöesimerkit	53

8.7 Yhteistyön hyödyt.....	54
8.8 Yhteistyön ongelmat	58
8.9 Yhteistyön muutos ja tulevaisuuden suunnitelmat.....	59
9 POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET.....	61
LÄHTEET.....	67
LIITTEET:	70

1 JOHDANTO

Suomalainen liikuntakulttuuri on muuttunut aikojen kuluessa. Yhteiskunnalliset ja nykyään myös maailmanlaajuiset muutokset vaikuttavat suomalaiseen liikuntakulttuuriin muokaten tapoja toimia liikunnan parissa. Vaikka suomalainen liikuntakulttuuri onkin määriteltävissä yleisellä tasolla, löytyy siinä eroja paikallisilla tasoilla. Nämä erot johtuvat alueiden paikallisista, historiallisista ja väestöllisistäkin eroista. Liikuntakulttuuri on pitkään ollut eriytynyt ja pirstaloitunut, mutta siitä on silti löydettävissä yhteiset tekijät.

Yksi tämän päivän avainsanoista on verkostoituminen. Erilaisista verkostoitumisen muodoista puhutaan monissa eri yhteyksissä. Uusi teknologia edesauttaa verkostoitumista, onhan yksi suurimmista tunnetuista verkoistakin, world wide web eli internet, informaatioteknologian kehityksen tulosta. Verkostoja muodostetaan kuitenkin myös erilaisten yhteisöjen välille. Taloudessa esimerkiksi puhutaan verkostotaloudesta ja ajankohtaisia ovat myös puheet kuntien verkostoitumisesta. Erilaiset näkymättömät verkostot ovat nykypäivää erilaisten toimijoiden kesken. Liikunnan järjestäjät muodostavat yhden tällaisen toimijakentän. Liikunnan järjestäjien välille muodostuu verkostoja. Tämän tutkimuksen tarkoituksena onkin juuri näiden verkostojen selvittäminen. Se on tärkeää, koska näin saadaan tietoa myös siitä, minkälaisia ongelmia tai hyötyjä verkostoitumisesta voi olla. Jotta aihe saataisiin rajattua, on tutkimuskohteeksi valittu Varkauden kaupungin liikunnan järjestäjät. Varkaus on oivallinen tutkimuskohde paristakin syystä. Varkautta on jo aikaisemmin tutkittu monesta eri näkökulmasta, jonka ansiosta tutkimukselleni löytyy pohjatietoa, eikä ole tarvetta aloittaa aivan puhtaalta pöydältä (Itkonen 2008). Lisäksi oma kiinnostus kumpuaa siitäkin syystä, että Varkaus on entinen kotikaupunkini.

Oman näkökulmansa tutkimukseen tuo liikunnan järjestäjien sijoittuminen yhteiskunnan eri sektoreille, joita tässä tutkimuksessa on katsottu olevan yksityinen, julkinen ja kolmas sektori. Näiden eri sektoreiden toiminnan peruslähtökohtien erilaisuus on syytä ottaa huomioon verkostoitumista tutkittaessa. Eri sektoreiden tunteminen on hyödyllistä toimijoiden itsensäkin kannalta. Yhteistyötä viriteltäessä on hyvä tietää molempien tahojen lähtökohdat, jolloin verkostoitumisesta saadaan kaikki mahdollinen hyöty irti.

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on paikallistutkimuksen muodossa tuottaa tietoa liikunnan järjestäjien verkostoitumisesta. Tutkimuksessa keskitytään kolmannen sektorin toimijoiden näkökulmaan. Tutkimustuloksien voi katsoa tuottavan ymmärrystä muidenkin alojen verkostoitumisesta.

2 TUTKIMUSTEHTÄVÄT

Tutkimuksen teoriaosuudessa on kirjallisuuteen perehtymällä keskitytty pohtimaan eriytyneen liikuntakulttuurin olemusta ja sen ominaispiirteitä. Lisäksi teoria pyrkii selittämään mitä on verkostoituminen ja mitä tarkoitetaan, kun puhutaan sosiaalisesta pääomasta verkostoitumisen yhteydessä. Tutkimuksen näkökulmasta johtuen teoriaosuus on käsitellyt myös yhteiskunnan sektorijakoa ja sen perusteita. Teoriaosuudessa on myös kuvailtu Varkauden kaupunkia yleisesti ja myös liikuntakaupunkina, jotta on saatu pohjakäsitys siitä, millaista yhdyskuntaa tutkitaan.

Päätutkimusongelman voisi tiivistää muotoon, miten varkautelaiset liikunnanjärjestäjät ovat verkostoituneet eriytyneessä liikuntakulttuurissa? Tutkimus on kuitenkin selkeyden vuoksi rajattu käsittämään lähinnä kolmannen sektorin liikunnanjärjestäjiä, eli liikunta- ja urheiluseuroja sekä yhdistyksiä, jotka järjestävät liikuntatoimintaa. Tutkimuksen voisi sanoa tarkastelevan verkostoitumista siis kolmannen sektorin toimijoiden näkökulmasta. Tarkoitus on kuvailla varkautelaisten liikunnanjärjestäjien verkostoitumista.

Tutkimuksen osaongelmia ovat verkostoitumisen hyödyt ja haitat, sikäli mikäli niitä löytyy. Tähän ongelmaan liittyy myös ajatus siitä, miten verkostoituminen hyödyttää eri tahoja. Lisäksi tutkimus käsittelee verkostoitumisen mahdollisia ongelmia. Oman lisänsä tutkimukseen antaa pohdinta siitä, onko Varkaudessa nähtävissä uudenlaisia verkostoitumisen muotoja toimijoiden välillä?

3 KULTTUURISTA LIKUNTAKULTTUURIIN

Tutkimukseni kannalta yksi olennainen käsite on liikuntakulttuuri. Liikunnan järjestäminen on osa liikuntakulttuuria, joten on hyvä perehtyä aluksi siihen käsitteeseen. Ennen kuin voidaan puhua liikuntakulttuurista yksittäin, on hyvä määritellä kulttuurin käsite. Kulttuuri on erottamaton osa yhteiskuntaa ja läsnä kaikkialla inhimillisessä elämässä. Tämän vuoksi yleiset kulttuurin piirteet näkyvät myös pienemmissä osakulttuureissa kuten esimerkiksi liikunta- ja urheilukulttuurissa. Kulttuurin voi sanoa olevan alinomaan jakautuvien, yhdistyvien ja toisiaan risteävien virtojen verkko. Osa näistä verkoista näkyy helpommin kuin toiset ja on siten helpommin tunnistettavissa. Koska kulttuuri on dynaamista eli muuttuvaa, voidaan sanoa, että kulttuuriset prosessit ovat kommunikatiivisia käytänteitä. Emme siis passiivisesti mukaudu ennalta olemassa oleviin sääntöihin, normeihin ja käytänteisiin, vaan muovaamme ja luomme uudelleen itseämme, toisiamme ja kulttuuriamme. (Fornäs 1998, 11.)

Useat kulttuurin määritelmät korostavat sen sisältävän sellaista, mikä on opittua ja siirtyy symbolien välityksellä eteenpäin. Erään tarkemman määritelmän mukaan kulttuuri voidaan määritellä siten, että kulttuuria on inhimillisessä elämässä kaikki se, mikä on opittua ja mikä symbolien välityksellä siirtyy ihmiseltä toiselle. Täten kulttuuriin liittyy esimerkiksi kaikki tavat, tottumukset, lait, uskomukset, taidot ja tiedot. (Allardt 1983, 77–78.) Toisaalta Honko ja Pentikäinen (1970) määrittelevät kulttuurin käsitteen siten, että se on kulloisenkin yhteisön jäsenille ominaisten opittujen käyttäytymispiirteiden ja kaavojen sekä näiden tuotteiden integroitunut yhtenäinen kokonaisuus (emt. 1970, 11–12).

Kulttuuria käsitteenä on käytetty kuvaamaan tiettyä elämäntapaa tai jopa kokonaista yhteiskuntaa. Näin käsiteltynä kulttuurin käsitteeseen voidaan sisällyttää aineellinen ja symbolinen kulttuuri. Näistä ensin mainitun eli aineellisen kulttuurin katsotaan koostuvan esimerkiksi ravinnosta, tuotantovälineistä ja teknologiasta. Symbolisella kulttuurilla sen sijaan tarkoitetaan muun muassa kieltä, kansanperinnettä, taidetta ja tiedettä. (Sulkunen 1998, 184.)

Jokaisen yhteiskunnan kulttuurissa on monia osakulttuureita. Osakulttuurilla tarkoitetaan tietyille ryhmille tai alueille ominaisia kulttuureja. (Allardt 1983, 80.) Tämän määrittelyn perusteella liikuntakulttuuri voidaan nähdä yhtenä osakulttuurina. Suomessa liikuntakulttuuri ymmärretään hyvin laajasti kuten siihen liittyvät urheilun ja liikunnan käsitteet. Liikuntakulttuurilla käsitetään sekä organisoidut että organisoimattomat, kilpailulliset sekä luovat liikunnalliset aktiviteetit. Näiden lisäksi liikuntakulttuuriin sisältyy huippu-urheilu, lasten ja nuorten urheilu ja liikunta sekä terveystavoitteinen liikunta. Jokaisella yhteiskunnalla on tietenkin omanlaisensa liikuntakulttuuri johtuen eri yhteiskuntien erilaisista lähtökohdista. Useimmiten liikuntaa ja urheilua tuotetaan ja tuetaan kuitenkin perheen, koulujen, yliopistojen, yritysten, puolustusvoimien, valtion, kuntien tai vapaaehtoistoimijoiden suunnalta. Eri yhteiskunnissa nämä eri toimijat ja heidän roolinsa liikuntakulttuurin tuottajina vaihtelevat. Suomen liikuntakulttuurin kannalta yksi tärkeimmistä toimijajoukoista on ollut vapaaehtoistoimijat, pääasiassa liikunta- ja urheiluseurat. (Heikkala & Koski 1999, 4, 7.)

Liikuntakulttuurista voidaan puhua laajemminkin. Kansainvälistynyt liikuntakulttuuri voidaan käsittää alueellisuuden näkökulmasta kolmitasoisesti. Täten liikuntakulttuurista on aina löydettävissä paikalliset, kansalliset sekä globaalit tekijät. (Itkonen 2000, 92–105.) Tässä tutkielmassa keskitytään yhteen näistä kolmesta eli paikalliseen liikuntakulttuuriin ja sen tekijöiden tarkasteluun.

3.1 Liikuntakulttuurin muutokset

Yhteiskunta on sosiologinen käsite ja kulttuuri käsitetään edellä olevan käsitteen määrittelyn perusteella osaksi yhteiskuntaa. Täten myös liikuntakulttuuri on yksi osa yhteiskuntaa. Tämän vuoksi näiden kahden asian välillä on suhde, josta johtuu muun muassa se, että muutokset yhteiskunnassa vaikuttavat osaltaan myös liikuntakulttuurin muotoutumiseen ja niillä on oma roolinsa myös liikuntakulttuurin muutoksissa.

3.1.1 Yhteiskunnallisten muutosten vaikutus liikunnan järjestämiseen

Liikuntakulttuuriin ja sitä kautta liikunnan järjestämiseen vaikuttavia tekijöitä on monia. Liikuntakulttuuri ja liikunnan järjestäminen eivät ole yleisestä ympäristöstä riippumattomia omia yksiköitään. Itkosen ja Kosken (2000) mukaan liikuntakulttuuriin vaikuttavat muun muassa luonnonolosuhteet, taloudelliset edellytykset sekä poliittiset olosuhteet (Itkonen & Koski 2000, 62).

Koski (2000) on määritellyt liikuntatoimintaan vaikuttavia yleisympäristön muutoksia. Yleisympäristö voidaan käsittää myös liikuntakulttuuria ja liikunnan järjestämistä ympäröiväksi yhteiskunnaksi. Koski onkin jakanut yleisympäristön muutokset viiteen eri kategoriaan, joita ovat yleiset muutokset, sosiaaliset muutokset, taloudelliset muutokset, kulttuuriset muutokset sekä poliittiset muutokset. Yleisiksi muutoksiksi hän listaa globalisaation, teknisen kehityksen sekä Euroopan yhdentymisen. Sosiaalisia muutoksia ovat muun muassa demografiset muutokset, muuttoliike maasta toiseen, ammatilliset muutokset sekä tasa-arvovaatimukset. Taloudellisiin muutoksiin liittyvät yleiset taloussuhteiden vaihtelut. Kulttuurisilla muutoksilla Koski tarkoittaa nykykulttuurille ominaista individualisoitumista sekä elämäntyyli muutoksia ja viimeisenä, muttei vähäisempänä poliittisilla muutoksilla muun muassa valtion, markkinoiden ja kolmannen sektorin suhteiden muutoksia. (Koski 2000, 14–19.)

3.1.2 Suomalaisen liikuntakulttuurin ja seuratoiminnan muutoksia

Jokainen yhteiskunta synnyttää oman liikuntakulttuurinsa. Taloudelliset, sosiaaliset ja kulttuuriset tekijät vaikuttavat siihen, minkälaiseksi mikäkin liikuntakulttuuri muodostuu. (Itkonen 1991, 63.) Suomalainen liikuntakulttuuri on kokenut aikojen kuluessa monenlaisia muutoksia osittain seurauksena yhteiskunnallisista muutoksista. Heikkalan ja Kosken (1999) kolme perustavaa rakenteellista ja toiminnallista muutosta liikuntakulttuurissa ovat kasvu, eriytyminen ja ammattimaistuminen. Ajanjaksollisesti muutoksia voidaan käsitellä seuraavasti. 1970-lukua voidaan kutsua amatööriyden ja vapaa-ajan aktiviteettien vuosikymmeneksi. Tänä aikana kaikki liikuntakulttuurin tasot toimivat suhteellisen pienillä resursseilla epäsystemaattisesti ja perinteiden pohjalta. Liikunta keskittyi kilpailujen järjestämiseen ja urheilulajien kehittämiseen. 1970-lukua

seurasi aktiviteettien kasvu ja 1980-luvusta puhutaan institutionalisoitumisen vuosikymmenenä. Tällöin taloudelliset resurssit, toimijoiden määrä ja toimintojen muoto liikuntaorganisaatioissa kasvoivat vahvasti ja vakaasti. Suomalainen liikuntakulttuuri jakautui paikallisiin liikuntaseuroihin, alueellisiin organisaatioihin sekä kansallisen tason liittoihin. 1990-lukua sen sijaan kutsutaan rakenteellisen muutoksen ja eriytymisen vuosikymmeneksi. Sekä taloudelliset kriisit että liikuntaorganisaatioiden rakenteelliset muutokset toivat omat vaikutuksensa. Niiden seurauksena liikuntaorganisaatioiden julkinen ja yksityinen tuki väheni ja perinteinen hierarkkinen rakenne poistui. Erot aktiviteeteissa ja voimavaroissa kasvoivat. (Heikkala & Koski 1999, 14–15.)

Suomalaisen liikuntakulttuurin muutoksesta puhuttaessa ei voida unohtaa myöskään pitkään urheilu- ja liikuntaseuratoimintaa ohjailutta neljän eri keskusjärjestön muodostamaa toimijakenttää. Nämä aikoinaan liikuntatoimintaa ohjanneet neljä eri keskusjärjestöä olivat Suomen Voimistelu- ja Urheiluliitto (SVUL), Työväen Urheiluliitto (TUL), Suomen Palloliitto (SPL) ja ruotsinkielisten Central Idrotts Förening (CIF). Näihin keskusjärjestöihin liikunta- ja urheiluseurat kuuluivat lajiensa tai aatteidensa perusteella. 1990-luvulle tultaessa koettiin rakenteellinen muutos. Perustettiin uudenlainen katto-organisaatio nimeltään Suomen Liikunta ja Urheilu (SLU). Sen perusidea on ollut muodostaa uusi vähemmän hierarkkinen ja vähemmän muodollinen organisaatio. Tarkoitus oli luoda systeemi, jossa liikunta- ja urheiluaktiviteetteja ei kontrolloida ylhäältä alas vaan alhaalta ylös. Täten se voisi palvella jäseniään eli mm. liikunta- ja urheiluseuroja siten kuin jäsenet tarvitsevat. (Heikkala & Koski 1999, 10–11.)

Nykyajan liikuntakulttuurissa on monia eri muutossuuntia, joista tulevaisuus näyttää mihin suuntaan se on menossa. Koski on listannut muutamia liikuntakulttuurissa nähtävissä olevista muutoksista. Näitä ovat kansainvälistyminen, kaupallistuminen, totaalistuminen, ammattimaistuminen, median roolin kasvu, eriytyminen, lisääntynyt osallistuminen ja yleisen käytännön muuttuminen tarjontaorientaatiosta kysyntäorientaatioon (Koski 2000, 14, 20–21).

Ilmanen ja Kontio sen sijaan ovat tutkineet muutoksia seuratoiminnassa ja sitä kautta myös liikuntakulttuurissa. Suurimpina muutossuuntina Ilmanen ja Kontio näkevät sen, että seuratoiminnan aatteelliset ja yhteisölliset perustelut ovat vähentyneet. Näin ollen myös entiset porvarillinen ja työläisurheilu ovat menettäneet merkityksensä ja tilalle on tullut markkinoilta tutut tuotteistaminen, palveluiden tarjoaminen sekä tehokkuus. Lisäksi liikunta- ja urheiluseuratoiminnassa näkyvät uudet liikunnan ja urheilun muoti-ilmiöt. Toisaalta myös liikkujien seurakytkenät ovat heikentyneet ja tilalle on tullut yhä enemmän omatoimista liikkumista, mikä tietenkin omalta osaltaan vaikuttaa liikunta- ja urheiluseurojen toimintaan. (Ilmanen & Kontio 2003, 121-122.)

Toisaalta voidaan puhua myös liikunnan järjestökentän rakenteellisista ja toiminnallisista muutoksista. Näiden muutosten taustalta löytyy kolme keskeistä elementtiä. Niitä ovat kasvu, eriytyminen sekä ammattimaistuminen. Kasvu on yksi esiin nostetuista elementeistä, koska liikunnan järjestökenttä on kasvanut yhtä aikaa suomalaisen hyvinvointivaltion kanssa. Samoin taloudelliset resurssit ovat lisääntyneet, lajimäärät kasvaneet ja erilaisia organisaatioita on syntynyt. Kasvu on perustellusti yksi elementeistä. Toinen elementeistä on eriytyminen. Aikaisemmin puhuttiin vain kilpa- ja huippu-urheilusta, mutta varsinkin 1980- luvun loppupuolelta alkaen on ilmaantunut yhä uusia ja erilaisempia liikuntatoiminnan muotoja. Näitä ovat esimerkiksi terveysliikunta, elämys- ja seikkailuliikunta, vaihtoehtoliikkeet ja kokeilevat liikunnan muodot. Liikuntakulttuurin perinteinen lajisidonnaisuus on saanut rinnalleen moninaisemman liikuntatarjonnan kirjon. Eriytyminen nähdään elementtinä myös järjestöjen hallintoportaiden näkökulmasta. Hallintomalleja tarkasteltaessa osa liikuntajärjestöistä toimii perinteisen yhdistystoiminnan kaavan mukaan valtuustoiheen ja jaostoiheen, kun taas osa hajauttaa hallintoaan tulosvastaaviksi yksiköiksi ja jopa yhtiöittää toimintaansa. Samalla arvopohjat ovat eriytyneet, kun kilpa- ja huippu-urheilun rinnalle on muodostunut myös lasten ja nuorten liikuntaa sekä harraste- ja terveysliikuntaa korostavat arvopohjat. Kolmas elementeistä oli ammattimaistuminen, joka nähdään erityisesti hallinnollisessa merkityksessä. Ennen kaikkea ammattimaistumisen voidaan katsoa koskevan keskusjärjestöjä, lajiliittoja ja toimialajärjestöjä, mutta jossain määrin myös suurimpia seuroja. (Heikkala 2000, 120.)

Laji- ja seurakulttuurin ja sen seurauksena myös liikuntakulttuurin muutoksen taustalla olevat syyt johtuvat pohjimmiltaan yhteiskunnallisista valtavirtauksista. Näitä ovat muun muassa teknologian kehittyminen, työelämän rakenteelliset muutokset, yleinen vaurastuminen, kaupungistuminen ja kansainvälistyminen (Kontio 2002, 114.) Yleiset yhteiskunnalliset muutossuunnat eivät voi olla näkymättä osakulttuureissa ja siten ne näkyvät liikuntakulttuurissakin.

Suomalaista liikuntakulttuuria ja siinä tapahtuneita muutoksia voidaan jäsentää myös Itkosen jaottelujen seuratoiminnan kausien mukaan. Tässä tutkielmassa perimmäiseksi lähtökohdaksi otetaan juuri Itkosen kausittelu. Itkonen (1996) on jakanut liikunnan organisoitumisen ja seuratoiminnan neljään eri kauteen, jotka ovat järjestökulttuurin kausi, harrastukselliskilpailullinen kausi, kilpailullis-valmennuksellinen kausi sekä eriytyneen toiminnan kausi (emt. 1996, 218–230).

Järjestökulttuurin kausi ajoittuu vuosisadan vaihteesta 1930-luvulle. Tälle kaudelle oli ominaista liikunnan ja urheilun laaja-alainen käynnistyminen, josta seurasi että liikunta- ja urheiluseurojen määrä kasvoi. Suurin osa liikunta- ja urheiluseuroista kuuluivat jäsenenä jompaankumpaan kahdesta keskusjärjestöstä, jotka olivat Suomen voimistelu- ja urheiluliitto (SVUL) ja Työväen urheiluliitto (TUL). Jakautuminen oli seurausta kansalaissodan jälkeisestä kahtiajakautumisesta porvaristoon ja työväkeen. Kansallisen liikunnan organisoitumiselle oli ominaista myös niin sanottu alaostomalli. Tällä tarkoitetaan sitä, että seuroja perustettiin toisten jo olemassa olevien yhdistysten alaostoina. (Itkonen 1996, 218–220.)

1930-luvulta 1960-luvulle sijoittuu harrastukselliskilpailullinen kausi. Tälle kaudelle siirtyminen merkitsi eri lajien merkityksen kasvua ja urheilun lajinomaisuus alkoi korostua. Eri lajien lajikohtaiset tarpeet kasvoivat ja se johti osittain erikoisliittojen eli niin sanottujen lajiliittojen vallan kasvuun. Tästä aiheutui myös eri lajien keskinäistä kilpailua ja se ilmeni muun muassa harjoittelun kasvaneessa lajinomaisuudessa ja vaatimuksissa lajinomaisista harjoitusolosuhteissa. Kilpailuasetelma eri lajien kesken sai aikaan myös sen, että yleisseuroista irtosi omiksi toimintayksiköikseen niin sanottuja erikoisseuroja eli järjestökulttuurille ominaisten yleisseurojen määrä väheni. (Itkonen 1996 220–223; Itkonen & Nevala 1991, 17.)

Harrastuksellis-kilpailullinen kausi sai omat vaikutteensa myös kunnallisen liikuntapolitiikan vahvistumisesta. Tämä aiheutti osaltaan myös eri alueiden erilaistumista johtuen alueiden erilaisista taloudellisista tilanteista. Ei pidä myöskään unohtaa, että tälle ajanjaksolle omat vaikutteensa antoivat väistämättäkin käydyt sodat. (Itkonen 1996, 220–223.)

Harrastuksellis-kilpailullista kautta seurasi kilpailullis-valmennuksellinen kausi, joka ajoittuu 1960-luvulta noin 1980-luvulle. Tällä ajanjaksolla tiedon merkitys kasvoi liikuntakulttuurin sisällä. Tietoa käytettiin hyväksi muun muassa valmennuksellisissa asioissa. Tieto lisääntyi ja sekoittui eri tieteenalojen kesken, jolloin valmennuskin tieteellistyi. Kilpailu kiristyi entisestään ja valmennustiedosta tuli tärkeä osa liikunta- ja urheiluelämää. (Itkonen 1996, 223–226.)

Kilpailullis-valmennuksellisesta kaudesta puhuttaessa ei voida unohtaa kuntoliikunnan kasvanutta merkitystä. Kuntoliikunnan merkitys kasvoikin juuri 1960-luvulla osittain siksi, että edellytykset sille ja sen uudelleenlaiselle organisoinnille olivat aikaisempaa paremmat. Kuntoliikunnan mukaan tulosta huolimatta Itkonen on nimennyt kauden kilpailullis-valmennukselliseksi johtuen siitä, että lisääntynyt kuntoiluharrastus ei löytänyt paikkaansa seurojen toiminnasta. (emt., 223–226.)

Seuratoiminnan kausista viimeinen eli eriytyneen toiminnan kausi on Itkosen mukaan alkanut 1980-luvulta ja jatkuu yhä nykyäänkin. Eriytyneellä kaudella liikuntakenttä laajeni sekä organisatorisesti että sisällöllisesti (Itkonen 2000, 22–24). Tänä päivänä puhutaankin monesta erilaisesta liikuntakulttuurista. Yhtä yhtenäistä liikuntakulttuuria ei ole enää olemassa, vaan liikunta ja sen muodot elävät jatkuvassa muutoksessa ja eriytymistä tapahtuu koko ajan. Urheilusta ja liikunnasta on tullut yhä tilkkutäkkimäisempää. (Itkonen 1996, 226–227.)

Eriytyneestä seuratoiminnan kaudesta puhuttaessa voidaan kauden suuret linjat tiivistää kolmeen eri näkökulmaan. Ensimmäinen näkökulma on, että kuntoliikunnan ja ruumiin kulttuurin muotojen lisääntyminen on synnyttänyt liikuntaa, jolla ei ole mitään tekemistä suorituskeskeisen liikunnan ja urheilun kanssa. On syntynyt aivan uudenlaisia

liikuntamuotoja. Toinen näkökulma eriytyneeseen seuratoiminnan kauteen on, että urheilun ja liikunnan sisällä on tapahtunut jako yritysmäiseen huippu-urheiluun ja vapaaehtoiseen liikunnan kansalaistoimintaan. Kolmanneksi ihmisten liikunnallisten viiteryhmiä määrä on kasvanut. Huomattavaa on, että osa näistä ryhmistä toimii omatoimisesti ilman siteitä paikallisiin, alueellisiin tai valtakunnallisiin liikuntaorganisaatioihin. (Itkonen 2000, 24.) Oletettavaa on, että nämä näkökulmat nousevat esiin myös paikallista liikuntakulttuuria tarkasteltaessa.

Koska liikunta ja urheilu ovat nykypäivänä niin eriytyneitä, voidaan puhua esimerkiksi neljästä liikunnan eri osa-alueesta. Näitä ovat Itkosen ja Nevalan (1991) mukaan kilpa- ja huippu-urheilu, kuntoliikunta, kaupallinen liikunta ja vaihtoehtoinen liikunta. Myös Sironen (1988) on jakanut liikuntakulttuurin neljään eri osa-alueeseen visioidessaan 1980-luvun lopulla tulevaisuuden liikuntakulttuuria. Sironen näkemys noudattaa pitkälle samaa kaavaa Itkosen ja Nevalan kanssa, koska hän on jakanut liikuntakulttuurin myös kilpa- ja huippu-urheiluun, järjestäytyneeseen ja spontaaniin kansanliikuntaan, kaupalliseen liikuntakulttuuriin sekä liikunnan vaihtoehtosektoriin. Jo näistä tulkinnoista voimme nähdä, että mitään yhtä yhtenäistä liikuntakulttuuria ei enää ole olemassa. (Itkonen & Nevala 1991, 18; Sironen 1988, 13–19.)

4 VERKOSTOITUMINEN JA SOSIAALINEN PÄÄOMA

Tutkielman kannalta tärkeitä käsitteitä ovat myös verkostoituminen ja sosiaalinen pääoma. Seuraavaksi on tarkoitus avata käsitteitä ja niihin liittyviä teorioita. Teorian kautta saadaan esiyymmärrys, jotta verkostoituminen on käytännössä mahdollista hahmottaa. Verkostoituminen on yleistynyt 1900-luvulla tapahtuneiden muutosten myötä.

4.1 Verkostoitumisen teoriaa

Nykyisen verkostojen tutkimuksen perusta löytyy matematiikasta ja yhdestä sen alasta, graafiteoriasta. Yksi alan kehittäjistä ja käynnistäjistä oli Leonhard Euler. Elämme pienessä maailmassa, jossa kaikki on kytköksissä kaikkeen. Verkostoja on nähtävissä kaikkialla. Verkostoitumisen perusajatus on yksinkertainen. Lähtökohtana voidaan pitää sitä, että verkostoilla eli graafeilla on rakenteissaan ominaisuuksia, jotka rajoittavat tai lisäävät kykyämme käyttää niitä erilaisiin asioihin. Tästä johtuen verkoston rakenteen näkeminen on keskeistä, jotta on mahdollista ymmärtää ympärillä olevaa monimutkaista maailmaa. (Barabási, 2002, 14, 18–19.) Tämän tutkimuksen yksi tarkoitus onkin kuvailla varkautelaisen liikuntakentän verkostoitumista ja siten kyseisen verkoston rakennetta.

Verkoston rakenne muodostuu solmuista ja linkeistä solmujen välillä. Esimerkkinä voidaan pitää esimerkiksi saaria ja siltoja. Esimerkissä saaret ovat verkoston solmukohtia ja sillat saarien välillä ovat linkejä niiden välillä. Linkejä, jotka yhdistävät tiettyjä solmuja. Saman ajatuksen voi siirtää kaikkeen verkostoitumiseen. Niin sanottu graafiteoria on yhtä pätevä, olipa tutkimuskohteena internet, yhteiskunta tai ihmisen solu. (Barabási 2002, 20.) Kaikista näistä verkostoista löytyy solmut ja linkit niiden välillä.

Jokainen meistä kuuluu suureen ryppäeseen, maailmanlaajuiseen sosiaaliseen verkostoon, jonka ulkopuolella ei ole ketään. Emme tietenkään tunne jokaista maapallon asukasta, mutta on varmaa, että olemassa olevien ihmisten verkostosta on löydettävissä polku, joka yhdistää jokaisen ihmisparin. Kytkeytyvyyden ylläpito

edellyttää vain yhtä linkkiä solmua kohti. Yksi on kynnyks. Jos solmuja on vähemmän kuin keskimäärin yksi kytkentä, niin verkosto hajoaa pieniksi keskenään eristäytyneiksi ryhmiä. Jos kytkentöjä on enemmän kuin yksi solmua kohti, hajoamisen vaara vähenee. (Barabási 2002, 24.)

Edellä mainittiin, että jokaisen ihmisparin välille on löydettävissä heidät yhdistävä polku. Tästä Barabási käyttää käsitettä kuusi erottavaa askelta (2002, 35). Hän tarkoittaa käsitteellä sitä, että yhteiskunnan valtavasta koosta huolimatta, siinä voidaan navigoida helposti ihmisestä toiseen kulkevien sosiaalisten linkkien avulla. Se on kuuden miljardin solmun verkosto, jossa jokainen solmupari on noin kuuden linkin päässä toisistaan. Elämme maailmassa, jossa kukaan ei ole muutamaa kädenpuristusta kauempana muista. Jo muutama ylimääräinen linkki pienentää dramaattisesti solmujen keskimääräistä etäisyyttä. (Barabási 2002, 35, 57.) Tämä on tärkeää verkostoitumisen kannalta. Jos oman verkostonsa tuntee hyvin, tietää minkä linkin takaa löytyy tarvittaessa uusi hyödyllinen yhteys. Näin verkostoitumisesta saa kaiken mahdollisen hyödyn irti.

4.1.1 Verkostojen toiminta

Verkoston toimintaa leimaavat myös tietyt lainalaisuudet. Jo 1970-luvulla Granovetter kirjoitti heikkojen sidosten vahvuudesta (The Strength of weak ties). Käsite itsessään kertoo olennaisen siitä, että tietyissä asioissa vahvimmat linkit löytyvät heikkojen sidosten takaa. Käytännössä on kyse siitä, että tavallista ihmistä eli Egoa ympäröivän sosiaalisen verkoston rakenne on jokseenkin yleisluontoinen. Kullakin Egolla on joukko läheisiä ystäviä, joista useimmat ovat tekemisissä toistensa kanssa ja tuntevat toisensa. Heistä muodostuu tiukka sosiaalinen yhteisö. Tämän lisäksi Egolla on joukko tuttavuuksia, joista harvat ovat tekemisissä keskenään tai tuntevat toisensa. Kullakin tuttavalla on kuitenkin luultavasti omat läheiset ystävät ja siksi hän kuuluu omaan tiukkaan sosiaaliseen rakenteeseensa. On siis olemassa monta tiukkaa sosiaalista rakennetta, jotka ovat eri rakenteita kuin Egon. Tällöin esimerkiksi työpaikkaa etsittäessä, ravintolaa käynnistettäessä, uusinta muotia levitettäessä tai tietoa hankittaessa, heikot sosiaaliset sidoksemme ovat tärkeämpiä kuin vakaimmat ystävyysuhteet. Heikkojen sosiaalisten sidosten kautta on mahdollista saada yhteys toisiin sosiaalisiin tiukkoihin rakenteisiin, jolloin on mahdollista saavuttaa suurempi

ihmisjoukko kuin oman tiukan sosiaalisen rakenteen kautta. (Granovetter 1973, 1360-1380.) Verkostoitumisessa tämä tarkoittaa, että mitä enemmän tuttavuuksia tai yhteistyökumppaneita, pienessäkin roolissa, toimijalla on, sitä enemmän on mahdollista löytää eri tilanteisiin tarvittavat yhteistyökumppanit.

Verkostojen toiminnan kannalta on merkitystä myös sen toimijoilla. Sosiaalisen verkoston tärkeitä toimijoita kutsutaan kytkeytyjiksi. Kytkeytyjät, joita voidaan kutsua myös solmuiksi, ovat useimpien olemassa olevien verkostojen perusominaisuus. Kytkeytyjät ovat niitä, jotka luovat trendejä ja muoteja, tekevät tärkeitä kauppvoja, levittävät villityksiä ja niin edelleen. He ovat verkostojen punaisia lankoja, jotka liikkuvat sulavasti eri piirien välillä ja joilla on poikkeuksellisen paljon linkkejä. Monia kytöksä tai linkkejä omaavia solmuja kutsutaan myös verkoston navoiksi. (Barabási 2002, 60–62.)

4.1.2 Verkostojen rakenne

Todellisia verkostoja kuvaa kaksi lakia, kasvu ja kytkennän suosiminen. Jokainen verkosto aloittaa muodostumisen pienestä ytimeistä ja laajenee sitten lisäämällä uusia solmuja. Nämä solmut päättävät minne kytkeytyä ja yleensä ne suosivat niitä solmuja, joilla on eniten linkkejä. Verkoston laajentuessa on tietenkin selvää, että varhaisilla aikaisemmin olemassa olleilla solmuilla on enemmän aikaa kuin myöhemmin tulevilla, hankkia linkkejä. Käytännössä se tarkoittaa myös sitä, että jos solmu tulee verkostoon mukaan viimeisenä, verkoston aikaisemmilla solmuilla ei ole ollut aikaa kytkeytyä siihen. Toisaalta sitten taas jos solmu on verkoston ensimmäinen, kaikilla sen jälkeen tulleilla solmuilla on ollut mahdollisuus kytkeytyä siihen. Tästä seuraa se, että kasvu on selkeä etu vanhemmille solmuille ja sen ansiosta niillä on eniten linkkejä. Vanhemmuus ei kuitenkaan yksinään selitä kytkentöjen muodostumista. Napojen olemassa olon selittäminen edellyttää toista lakia eli kytkennän suosimista. Uudet solmut kytkeytyvät mieluiten jo ennestään kytkeytyneimpiin solmuihin, joten varhaiset, enemmän linkkejä muodostaneet solmut valikoituvat useammin ja kasvavat nopeammin kuin nuoremmat ja vähemmän kytkeytyneet solmut. Kun verkostoon tulee yhä useampia solmuja ja ne muodostavat linkkejä kytkeytyneempien solmujen kanssa, ensimmäiset solmut väistämättä erottuvat joukosta ja saavat erittäin paljon linkkejä ja muuttuvat navoiksi.

Kyseessä on eräänlainen rikkaat rikastuvat -ilmiö, jonka ansiosta kytkeytyneemmät solmut kahmivat suhteettoman suuren määrän linkkejä. (Barabási 2002, 90–92.)

Olemassa olevalla verkostolla on kolme mahdollista rakennetta. Näitä ovat keskitetty, keskittämätön ja hajautettu. Näistä vahvimmin ja pisimpään toimiva on hajautettu malli. Keskitetty ja keskittämätön malli ovat liian haavoittuvaisia. Jos navat poistetaan, verkosto hajoaa, koska solmuja yhdistävät linkit häviävät samalla. Keskitetty ja keskittämätön malli ei siis kestä suuria muutoksia varsinkaan jos ne kohdistuvat napoihin. Hajautetun mallin etu on siinä, että siinä on niin paljon päällekkäisyyttä. Tästä seuraa se, että vaikka jotkut solmut ja navat tuhoutuisivat, yhteydet voitaisiin säilyttää. Hajautettu malli tuottaa verkostolle kyvyn selvitä suuristakin muutoksista. Tämä on huomattava etu, koska verkostot ovat ajassa jatkuvasti muuttuvia dynaamisia järjestelmiä. (Barabási 2002, 85.)

4.1.3 Verkostot yhteistyön välineenä

Nyky-yhteiskunnassa on vaikea menestyä yksin. Eri toimijoiden on välttämätöntä verkostoitua keskenään. Tämä koskee niin yksilöitä kuin järjestöjäkin. Verkostomaisen toiminnan avulla eri toimijat voivat keskittyä omaan ydinosaamiseensa, mutta hyödyntää verkoston kautta toisten osaamista omaksi ja kaikkien yhteiseksi hyödyksi. Näin ollen käytettävissä olevat resurssit tulevat mahdollisimman monen toimijan käyttöön. (Harju 2005, 75-76.)

Verkoston voi rakentaa joko asiasisällön tai rakenteen ympärille. Puhtaasti sisältöön pohjautuvissa verkostoissa verkoston ympärille ei muodosteta sitä vahvistavia rakenteita, vaan verkosto on olemassa niin pitkään kuin asia tai ilmiö pitää verkostoyhteistyötä yllä. Päähuomio kiinnittyy tällöin verkostoitumisen tavoitteisiin ja asialle saatavaan lisäarvoon. Rakenteeseen perustuvassa verkostossa luodaan yhteinen foorumi, joka on kiinteämuotoinen ja jolla on omat hallinnolliset sääntönsä. Lähtökohdasta riippumatta verkoston on hyödynnettävä kaikkien mukanaolijoiden toimintaa. Sen on kyettävä tuottamaan lisäarvoa, muuten motiivia verkoston ylläpitämiseen ei ole, sillä verkoston rakentaminen ja ylläpitäminen vaatii aikaa ja henkistä energiaa, jotka ovat muusta toiminnasta pois. (Harju 2005, 76-77.)

4.2 Pääoman eri lajit

Verkostoihin liittyvä sosiaalisen pääoman käsite nousee tutkimuksen kannalta tärkeäksi. Sosiaalisen pääoman käsitteen ympärille liitetään usein nimet Pierre Bourdieu ja James Coleman, jotka ovat ansiokkaasti omissa teoksissaan käsitelleet sosiaalista pääomaa. (Siisiäinen 2003, 89-90). Tässä teoriaosuudessa keskitytään Bourdieun ja Colemanin sosiaalisen pääoman määrittelyihin. Ennen sosiaalisen pääoman määrittelyä on kuitenkin syytä lähteä liikkeelle pääomasta. Pääoma itsessään käsitetään helposti taloudellisena varallisuutena ja taloudellisen pääoman käsite onkin peräisin Marxilta. Bourdieun mukaan pääoma voidaan jakaa kolmeen eri lajiin, joita ovat taloudellinen, kulttuurinen ja sosiaalinen pääoma. Nämä kolme eri pääoman lajia muodostavat eräänlaisen kolmijakoisen pääoma-avaruuden. Bourdieun teoreettisessa kokonaiskuvassa pääoman lajit ovat keskeisiä välineitä toimijan, rakenteiden ja sosiaalisen muutoksen hahmottamisessa. Lisäksi pääomat käsitteinä on kytketty yhteiskunnan luokkarakenteen muotoutumiseen ja niiden välisiin jännitteisiin. Tämä on seurausta siitä, että luokkarakenne ei ole staattinen kokonaisuus vaan jännitteisten suhteiden uusintama ja muuttama. Toisaalta voidaan nähdä, että pääoman eri lajit ovat resursseja, joihin toimijoiden voimat eri kentillä ovat varastoituneet. Pitää myös muistaa, että pääoman eri lajit painottuvat eri mitassa eri toimintakentillä. (Siisiäinen 2003, 90-92, 95.) Tämän tutkimuksen kannalta sosiaalisen pääoman käsite nousee esiin juuri urheiluseurojen verkostoissa, joissa suhteita uusinnetaan ja muutetaan jatkuvasti tiettyjen ympäröivien olosuhteiden vaikutuksessa.

Pääomien kolme eri lajia poikkeavat toisistaan niin muodostumistavoiltaan kuin ilmenemistavoiltaan, mutta yhteistä niille kaikille on, että pääoman kasaaminen vaatii aikaa ja pääoman ruumiillistamista. Taloudellinen pääoma esiintyy luonnollisesti rahana ja osakkeina. Sen voi sanoa institutionalisoituneen omistusoikeudeksi. Kulttuurinen pääoma sen sijaan on esineellistetty erilaisiin taideteoksiin ja –esineisiin, mutta institutionaalistuneessa muodossa se nähdään koulutuksena eli tutkintoina, titteleinä ja arvosanoina. Sosiaalinen pääoma eroaa kahdesta edellisestä siten, ettei sillä ole varsinaista ruumiillistunutta tai esineellistynyttä olemusta, vaan se kerääntyy sosiaalisissa velvollisuuksissa ja oikeuksissa ja näihin liittyvissä suhdeverkostoissa. (Siisiäinen 2003, 92.)

Tämän tutkimuksen kannalta olennaisin pääoman käsite on sosiaalinen pääoma. Keskustelu sosiaalisesta pääomasta ja sen käsitteestä on lähtöisin 1990-luvulta, jolloin siihen liittyvää tutkimusta alettiin toteuttaa ja siitä keskustella yhä laajenevassa mittakaavassa (Siisiäinen 2003, 89). Sosiaalinen pääoma nousee tarkastelun kohteeksi, koska tutkimuksen tarkoitus on tutkia urheiluseurojen verkostoitumista. Näissä verkostoissa ja sen toimijoiden suhteissa eri pääomalajit kasaantuvat eri tavoin ja vaikuttavat verkostojen muotoutumiseen ja rakenteeseen. Tämän vuoksi seuraavassa keskitytään vielä hiukan syvällisemmin sosiaalisen pääoman muotoihin ja muotoutumiseen.

4.2.1 Bourdieu ja sosiaalinen pääoma

Bourdieuolaisittain sosiaalisella pääomalla tarkoitetaan olemassa olevien tai potentiaalisten resurssien kokonaisuutta, joka on sidottu keskinäisen tuntemisen ja tunnustuksen saannin verkostoon. Eli toisin ilmaistuna tällöin puhutaan resursseista, jotka riippuvat kuulumisesta ryhmään. (Siisiäinen 2003, 93.)

Ryhmään kuuluminen ja siinä kehittyvät sosiaaliset suhteet luovat siis resursseja, jotka ovat muunnettavissa toimijan aseman parantamisyrittäisiin erilaisilla yhteiskunnallisilla kentillä. Muun muassa ammatilliset ryhmät, asuinalueet, työpaikkaryhmät, vapaaehtoisjärjestöt ja urheiluseurat ovat kaikki sellaisia muodostelmia, joiden jäsenyys saattaa luoda sosiaalista pääomaa resurssien muodossa. Näissä ryhmissä eli verkostoissa sosiaalinen pääoma muodostuu yhtäältä verkostoyhteyksien laajuuden perusteella. Toisaalta sosiaalista pääomaa muodostuu verkostoyhteyksien takana olevien toimijoiden tuntemisesta, koska tällöin toimijalla on osittainen pääsy myös toisten toimijoiden pääomaresursseihin. Näin sosiaalinen yhteys toisiin toimijoihin kasvattaa myös omaa resurssivarantoa. Sosiaalinen pääoma perustuukin keskinäiseen tuntemiseen ja tunnustamiseen. (Siisiäinen 2003, 93-94.) Tämän perusteella voidaan ajatella, että verkostoitumisen hyöty on juuri se, että käyttöön saadaan toistenkin toimijoiden resursseja toiminnoissa, joissa omat resurssit eivät välttämättä riitä.

4.2.2 Coleman ja sosiaalinen pääoma

James Colemanin tarkastelut ovat yksi syy sosiaalisen pääoman keskusteluiden viriämiseen. Colemanille sosiaalinen pääoma määrittyy funktionsa mukaan. Sosiaalinen pääoma on Colemanilla sosiaaliseen rakenteeseen liittyvä tuottava resurssi, jonka tehtävänä on helpottaa toimijoiden tarkoituksellista toimintaa. Colemanin sosiaalisen pääoman teoreettisiin lähtökohtiin liittyikin myös toimijan rationaalinen valinta eli toiminta on tarkoituksellista ja johonkin tähtäävää. (Ruuskanen 2003, 61-62.) Sosiaalinen pääoma on siten nähtävissä resurssina, jota voidaan hyödyntää lisäresurssien hankinnassa tai tiettyjen intressien toteutumisessa toimijan omien tarkoitusten pohjalta.

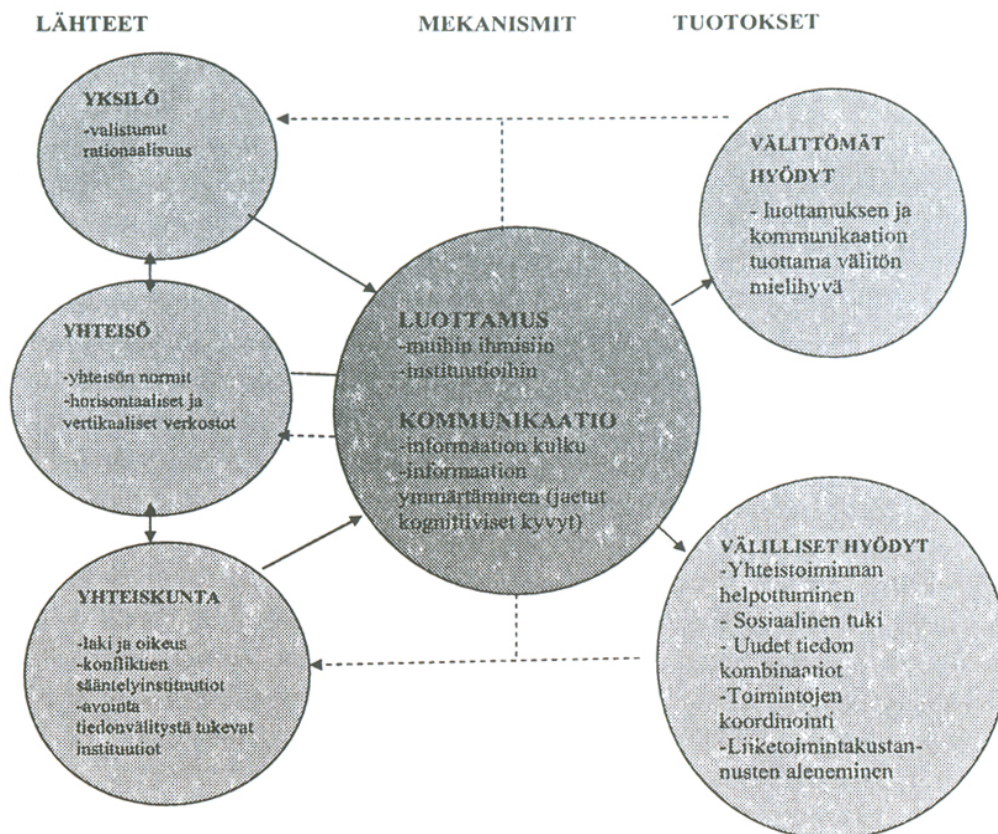
Coleman näkee monia sosiaalisen pääoman muotoja. Ensimmäinen näistä on vastavuoroisuuden velvoite. Tähän vastavuoroisuuteen liittyvät käsitteet odotus ja luottamus. Eli vastavuoroisuus mahdollistaa toimijalle palvelusten tekemisen toisten hyväksi niin, että sille itselleen kertyy resurssi odotettavissa olevista vastapalveluksista. Juuri luottamus toimii tämän palveluksen ja vastapalveluksen aikaviiveen yhdistävänä tekijänä. Sosiaalisessa vuorovaikutuksessa luottamus toimiikin osatekijänä. (Ruuskanen 2003, 62.)

Toinen Colemanin näkemä sosiaalisen pääoman muoto on sosiaalisiin suhteisiin liittyvä informaation kulku. Informaatio on tärkeää etenkin tarkoituksellisen toiminnan kannalta. Sosiaaliset suhteet voidaan nähdä edullisena ja hyödyllisenä väylänä tiedon kululle. Verkosto voidaan siis nähdä eräänlaisena informaatiokanavana ja siten suhteet ja niiden kautta saatava sosiaalinen pääoma edesauttaa ja helpottaa toimijoiden päätöksentekokykyä. Uuden tiedon välittäminen onkin Colemanin mukaan yksi verkoston tehtävistä. (Ruuskanen 2003, 62.)

Sosiaaliseksi pääomaksi voidaan Colemanin mukaan katsoa myös normit ja toisaalta niistä poikkeamiseen liittyvät sanktiot. Yhteisön tai verkoston sisäiset tiheät sosiaaliset verkostot edesauttavat normien mukaan toimimista. Kun yhteisön jäsenet tuntevat toisensa ja pitävät toisiinsa yhteyttä, voidaan normeja rikkovaa toimijaa rangaista yhdessä esimerkiksi yhteistyöstä kieltäytymällä. (Ruuskanen 2003, 62-63.) Yhteinen normisto voi siis olla hyödyllinen resurssi verkoston toimijoille.

4.3 Sosiaalisen pääoman hyödyt verkostoissa

Edellä on mainittu sosiaalisen pääoman syntyvän sosiaalisessa rakenteessa ja sosiaalisissa suhteissa tietyissä olosuhteissa tai tietyllä kentällä. Sosiaalisen pääoman sanotaan sen vuoksi olevan kontekstisidonnaista (Ruuskanen 2003, 84). Ruuskanen on luonut sosiaalisen pääoman lähteistä ja tuotoksista kaaviokuvan (Kuva 1.), jossa sosiaalisen pääoman lähteet, mekanismit ja tuotokset on esitetty yhdessä. Lähteillä tarkoitetaan tässä sosiaalisen pääoman syntymisen tahoja, mekanismeilla niitä tapoja, joilla sosiaalista pääomaa tuotetaan ja tuotoksilla sosiaalisen pääoman hyötyjä.

Kuva 1. Sosiaalisen pääoman lähteet ja tuotokset. (Ruuskanen 2003, 84.)

Sosiaalisen pääoman lähteiksi voidaan nähdä Ruuskasen kuvan (em. 2003, 84) perusteella yksilö, yhteisö tai yhteiskunta. Tässä kuitenkin edellä mainitut ovat toimijoita, jotka toimivat sosiaalisten suhteiden perusteella erilaisissa sosiaalisissa rakenteissa. Tämä toimija voi siis olla yksilö, yhteisö tai yhteiskunta. Sosiaalisen pääoman syntymisen mekanismeiksi Ruuskanen mainitsee luottamuksen ja

kommunikaation. Näihin molempiin tarvitaan juuri sosiaalista vuorovaikutusta eli verkostoja.

Tuotokset eli hyödyt on sen sijaan kuvassa jaettu välittömiin ja välillisiin hyötyihin. Välittömiksi hyödyiksi lasketaan luottamuksen ja kommunikaation tuottama välitön mielihyvä. Tämä on nähtävissä vuorovaikutuksen tuottamina siitä itsestään johtuvina hyvän olon tunteina. Välilliset hyödyt sen sijaan ovat yhteistoiminnan helpottuminen, sosiaalinen tuki, uudet tiedon kombinaatiot, toimintojen koordinointi sekä liiketoimintakustannusten aleneminen. (Ruuskanen 2003, 84.)

5 YHTEISKUNNAN SEKTORIT JA LIIKUNNAN JÄRJESTÄMINEN

Yhteiskunta on nykyään yleisesti jaettu kolmeen eri sektoriin. Pohja tälle sektorijaolle luotiin siinä vaiheessa, kun keskiajan lopulla valtio syntyi hoitamaan yleisiä yhteiskunnallisia asioita. Samalla valtion toiminta piti erottaa ihmisten yksityisestä elämänpiiristä. Näin ollen myös oikeudellinen toiminta piti jakaa koskemaan erikseen julkista ja yksityistä. Oli syntynyt siis kaksi eri sektoria, julkinen ja yksityinen. (Helander 1998, 22.)

Vaikka kolmas sektori on jo vakiinnuttanut asemansa yhteiskunnallisessa keskustelussa, käydään sen nimikkeestä ja olemassa olosta vieläkin keskustelua. Hyvin usein sektorin tarkastelijan oma näkökulma ja tausta vaikuttavat siihen, miten sektorin sijoittuminen nähdään. Oikeudellisiin eli juridisiin perustein yhteiskunta jaetaan kahteen sektoriin, jolloin ne organisaatiot, jotka kolmilohkoisen jaon perusteella kuuluvat kolmanteen sektoriin, sijoittuvatkin tässä tapauksessa yksityiselle sektorille. Toisissa tapauksissa kolmannen sektorin toimijat nähdään osana julkista sektoria etenkin järjestöistä puhuttaessa. (emt. 1998, 22–23.)

Yleinen ajatus yhteiskuntakokonaisuuden lohkottamisesta vain kolmeen osaan on viime vuosina saanut osakseen kritiikkiä. On alettu puhua myös neljännestä sektorista, jolla on viitattu kotitalouksiin tai lähiyhteisöihin. Osa tutkijoista on tullut jopa siihen tulokseen, ettei sekään riitä kattamaan yksiselitteisesti nykyaikaisen yhteiskunnan hallinnan kaikkia muotoja. Eri tutkijat ovat lohkottaneet yhteiskunnan jopa viiteen tai kuuteen sektoriin. (emt. 1998, 25, 29.) Tämän tutkielman peruslähtökohtana pidetään kuitenkin sitä, että yhteiskunnalliset toimijat jaetaan kolmeen eri sektoriin, joita ovat siis yksityinen, julkinen ja kolmas sektori. Tämän vuoksi muut vaihtoehdot on nostettu esiin vain maininnan tasolla.

5.1 Yksityinen sektori

Historiallisista lähtökohdista katsottuna yhteiskunta on ollut jakautunut alun perin kahteen sektoriin, yksityiseen ja julkiseen, joista julkisen sektorin katsotaan eriytyneen yksityisestä. Tästä näkökulmasta yksityistä sektoria on kutsuttu ensimmäiseksi

sektoriksi. Järjestyslukuja kuitenkin harvemmin käytetään. Yksityisestä sektorista puhuttaessa käytetään usein myös termiä markkinat. Parhaiten tämän sektorin toiminnan perusteita kuvaa se, että markkinat on voittoa tavoitteleva sektori. Yksityisen sektorin käsitteen käytön tekee monimutkaiseksi se, että toisaalta yksityisellä käsitetään myös kaikki muu yksityinen toiminta, kuten esimerkiksi sopimustoiminta ja muu vuorovaikutus yksityisten ihmisten välillä, jotka eivät sisälly markkinoihin. (Helander 1998, 23-24.) Tämän työn kannalta on kuitenkin oleellisempaa ja selkeämpää puhua markkinoista, koska yksityisen sektorin liikuntatoimijoista puhuttaessa tarkoitetaan usein voittoa tavoittelevia liiketoimintaan perustuvia organisaatioita. On kuitenkin tärkeää tiedostaa käsitteen käytön monimutkaisuus.

Koska yksityisen sektorin toiminta ja tavoitteellisuus perustuvat voiton tavoitteluun on luonnollista, että sen toiminnan peruspilareita ovat raha ja vaihto. Niiden pohjalta muodostuu kilpailuasetelma, pyrkimys voiton tavoitteluun niin taloudellisesti kuin kilpailuasemallisestikin. Muita markkinasektoria kuvaavia termejä ovat mainonta ja talousvalta. (Matthies 1996, 13.)

5.2 Julkinen sektori

Julkisen sektorin synonyymina käytetään usein valtiota. Valtion määrittelyminen tuo kuitenkin oman monimutkaisuutensa sen käyttöön korvaavana käsitteenä. Laajimmillaan valtio voidaan ymmärtää siten, että se kattaa kaikki julkista valtaa käyttävät hallintoelimet. Erityisesti Pohjoismaissa on tärkeää, että valtio mielletään kaikki julkissektorin toimijat kattavaksi kokonaisuudeksi siten, että siihen kuuluvat myös kunnat. Kunnallinen itsehallinto muodostaa sen kokonaisuuden, joka pääosin tuottaa ja jakaa hyvinvointiyhteiskuntaan kuuluvia palveluja. (Helander 1998, 24.) Tässä tutkielmassa käytetään termiä julkinen sektori valtion käsitteen johtaessa mahdollisesti harhaan varsinkin kun tutkimus sijoittuu paikalliseen kontekstiin. Kunta ja sen tuottamat liikuntapalvelut ovat tärkeässä roolissa, joten on perusteltua käyttää termiä julkinen sektori valtion sijaan.

Julkisen sektorin laajentuminen välillisen julkishallinnon suunnassa on tehnyt sektorirajauksen muihin sektoreihin nähden vaikeammaksi. Toisaalta julkista sektoria

kuvaa osuvasti se, että siihen liittyy hierarkkinen kontrolli. Usein siihen liitetään jollain tapaa myös lainsäädäntö ja byrokratia ja jonkinlainen julkinen hallintajärjestelmä. Voidaan myös sanoa, että julkinen sektori pyrkii palveluja tuottamalla hyödyttämään asiakkaitaan eli yhteiskunnan jäseniä, valtion näkökulmasta kansalaisiaan. (Helander 1998, 29-31.)

Matthies näkee julkisen sektorin toiminnan hyvin samoin tavoin kuin Helander. Julkisen sektorin toiminnan peruslähtökohta on lait ja byrokratia. Julkiseen sektoriin ja sen toimintaan liitetään myös huolenpitovastuu, professionalismi sekä demokraattinen valta. (Matthies 1996, 13.)

5.3 Kolmas sektori

Kolmannesta sektorista käytetään monia eri käsitteitä. Kolmatta sektoria on tieteellisenä käsitteenä alettu käyttää laajemmin vasta 1970-luvulla. Eri maissa siitä on käytetty monenkirjavia termejä. Suomessakin sektorista on kirjallisuuden parissa käytetty pitkä lista eri nimityksiä. Näitä ovat muun muassa järjestösektori, yhteiskunnallisten liikkeiden sektori, yhteisöllinen sektori, välittävät verkostot, vaihtoehtoiset työmarkkinat, kumppanuussektori, vaihtoehtosektori, vapaaehtoissektori, voittoa tavoittelematon sektori ja yhteiskunnallisen toiminnan sektori, mainitakseni niistä vain muutamia. Käsite kolmas sektori on suomalaisessa käytössä kuitenkin vakiinnuttanut asemansa pääasiallisena ilmaisuna. (Helander, 1998, 35, 52.) Sen vuoksi tässäkin tutkielmassa on valittu käytettäväksi kyseisestä sektorista nimikettä kolmas sektori.

Kolmatta sektoria määriteltäessä on erään määritelmän mukaan päästy viiteen kriteeriin, joita ovat rakenteellisuus, yksityisyys, voittoa tavoittelematon jakaminen, itsehallinnollisuus sekä vapaaehtoisuus. Rakenteellisuudella tarkoitetaan tässä sitä, että sektorin yksiköiden tulee olla jossain määrin institutionalisoituneita. Käytännössä organisaatiolla tulisi siis olla omat järjestyssääntönsä ja useissa maissa on olemassa myös oma rekisterinsä tämän sektorin organisaatioita varten. Yksityisyyden kriteeri perustuu siihen, että kolmannen sektorin organisaatio tulee voida erottaa julkisen sektorin organisaatioista. Keskeistä tässä on siis se, ettei kolmannen sektorin organisaatiota hallinnoi julkisen viranomaisen asettama johtokunta eivätkä ne

täydellisesti pohjautu julkiseen rahoitukseen. Voittoa tavoittelemattomuuden kriteeri on sen sijaan suhteellisen selkeä. Kolmannen sektorin organisaatiot eivät tuota taloudellista voittoa omistajilleen tai johtajilleen. Itsehallinnollisuuden kriteerillä sen sijaan tarkoitetaan sitä, että kolmannen sektorin organisaatiolla pitää olla edellytykset valvoa omia toimintojaan eli sillä on säännöt, joille sen toiminta perustuu. Tämän kriteerin toteutumisesta seuraa riippumattomuus ulkopuolisista määräyksistä. Viimeinen ja viides kriteeri eli vapaaehtoisuus tarkoittaa lähinnä sitä, että toiminnan tulee olla vapaaehtoisuuteen perustuvaa kaikilla toiminnan tasoilla. Ennen muuta kriteeri koskee kuitenkin jäsenyyttä, eikä sillä tarkoiteta, ettei kolmannen sektorin organisaation toiminta ja toiminnan johtaminen tapahtuisi vain vapaaehtoisin voimin. (Helander 1998, 53–55.)

Kolmatta sektoria on jaettu myös alakategorioihin. Brittiläinen tutkija Marshall on käyttänyt kolmannen sektorin sijasta neljää alaryhmää, jotka sisältävät kolmanteen sektoriin yleensä sisällytetyt organisaatiotyypit. Näitä ovat uskonnollinen, filantrooppinen, yhteisöllinen ja informaalikategoria. (Marshall 1996, 52–53.) Sen sijaan ruotsalainen Isaksson näkee kolmannessa sektorissa kolme kategoriaa. Ensimmäinen näistä on organisoitu palvelutuotanto, johon liittyy ajatus, että yhdistykset tuottavat palveluja julkisen sektorin toimijoille. Toinen kategoria on organisoitu vapaaehtoistyö ja yhdistystoiminta ja kolmas kategoria on yksityisten kansalaisten ja informaalisten ryhmien organisoima vapaaehtoistoiminta ja vapaa kansalaistoiminta. (Isaksson 1997, 15–18.)

Kaiken edellä mainitun perusteella voidaan sanoa, että kolmas sektori on melko monenlaisista organisaatioista ja toimijoista koostuva sektori. Sillä on kuitenkin omat määritelmänsä siitä, minkälaiset toimijat sektoriin kuuluvat. Joissain tapauksissa jonkun tietyn toimijan sijoittaminen sektorille saattaa kuitenkin olla hankalaa, koska toimijat eivät aina ole aivan yksiselitteisiä.

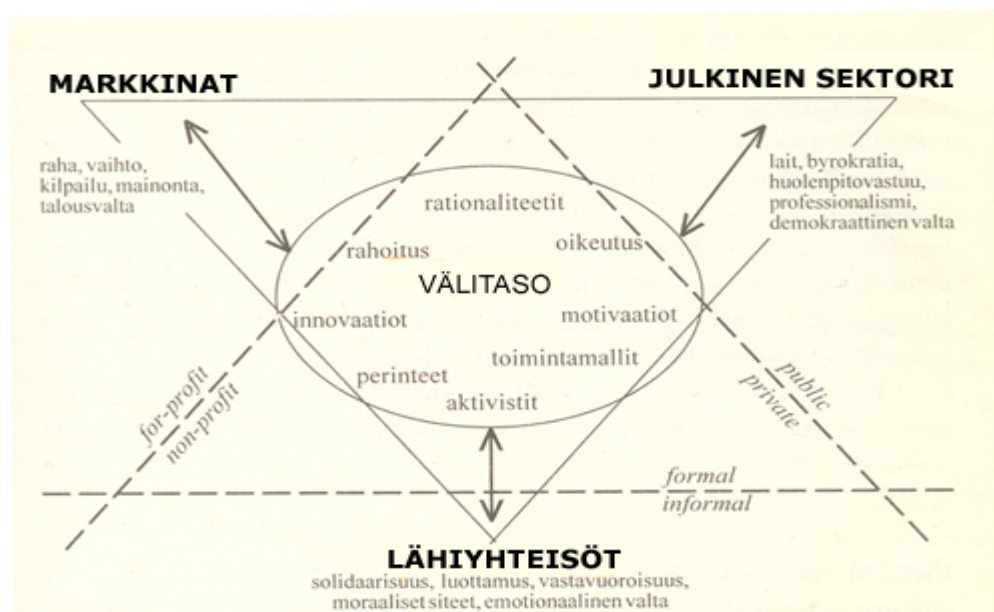
5.4 Liikunnan järjestäminen eri sektoreiden näkökulmasta

Eri sektorit toimivat eri tavoin yhteistyössä monella osa-alueella, myös liikunnan parissa. Nämä kolme eri sektoria joutuvat yhä ongelmallisempiin tilanteisiin kulttuurin

ja siten myös liikuntakulttuurin jatkuvan eriytymisen vuoksi. Perinteiset tehtäväjaot ja rajaukset eivät välttämättä toimikaan eriytyvässä yhteiskunnassa. Tällöin on syytä miettiä uudelleen toiminnan lähtökohdat ja tavoitteet.

Oman näkökulmansa sektoreiden toimintaan ja yhteistyöhön tuo liikuntalaki. Liikuntalain mukaanhan kuntien tehtävänä on luoda edellytyksiä kuntalaisten liikunnalle kehittämällä paikallista ja alueellista yhteistyötä sekä terveyttä edistävää liikuntaa, tukemalla kansalaistoimintaa, tarjoamalla liikuntapaikkoja sekä järjestämällä liikuntaa ottaen huomioon myös erityisryhmät. Liikunnan järjestämisestä sen sijaan vastaavat pääasiassa liikuntajärjestöt. Laissa nähdään selkeä sektoreiden toimenkuvan jako. (Liikuntalaki 18.12.1998/1054.) Tämä ohjaa kunnallisella tasolla liikuntatoiminnan ja liikunnan järjestämisen muotoutumista. Liikuntalaista on nähtävissä myös se, että yhteistyö on noussut yhä tärkeämpään asemaan.

Sektoreiden yhteistyön ongelmallisuutta on pohdittu monesta eri näkökulmasta. Yhden mallin sektoreiden toiminnallisuudesta on esittänyt Matthies.

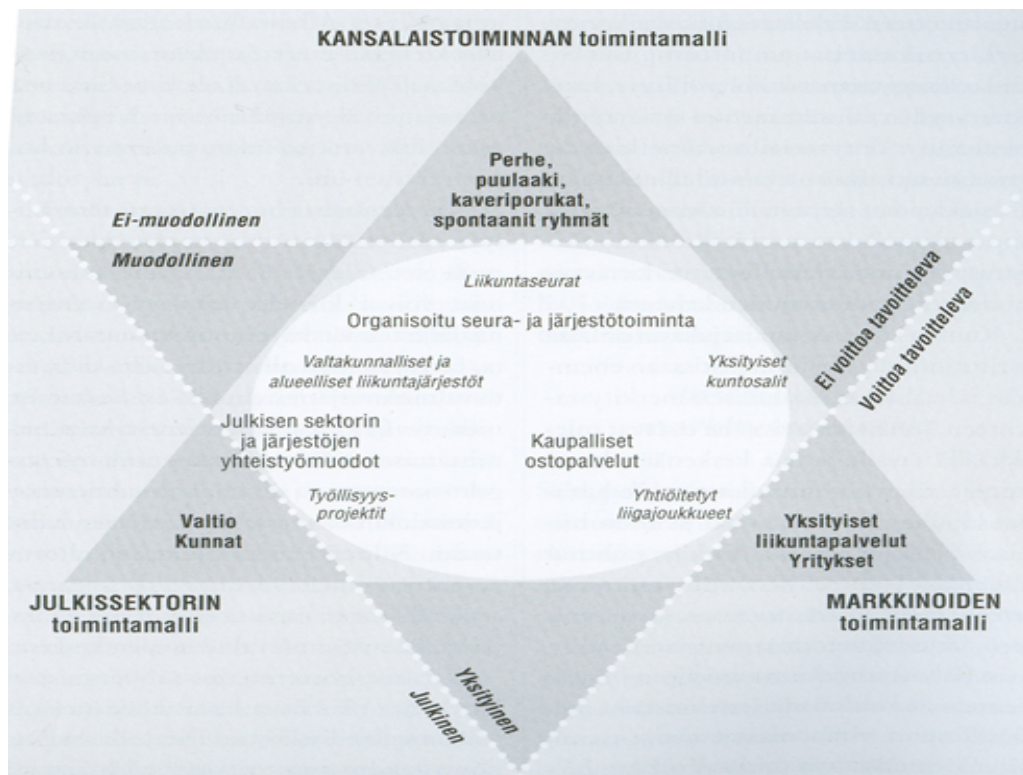

Kuva 2. Välitason malli (Matthies 1996, 13.)

Matthies on jakanut yhteiskunnan toimijat kaaviossaan (Kuva 2.) julkiseen sektoriin, markkinoihin ja lähiyhteisöihin. Näitä eri sektoreita määrittää heidän toimintansa tavoitteellisuus, joka taas jakaa toiminnan tuottoa tavoittelevaan ja tuottoa tavoittelemattomaan, julkiseen ja yksityiseen ja muodolliseen ja ei-muodolliseen. Edellä

esitettyjen sektoreiden väliin jää täten niin sanottu välitaso ja sen toimijat, joita on vaikea sijoittaa mihinkään edellä mainituista kolmesta sektorista. (Matthies 1996, 13.)

Heikkalan ja Kosken kaavio perustuu samalle ajatukselle. Sama sektoreiden yhteistyön ongelmallisuus näkyy Heikkalan ja Kosken (2000) artikkelissaan esittämän liikuntajärjestöjen moniulotteisen kontekstin kaaviosta. Esitetty kaavio on mukailtu Matthieksen vuonna 1996 esittämästä välitason kaaviosta.

Kuva 3. Kansalaistoiminnan toimintamalli (Heikkala & Koski 2000, 112.)

Liikunnan järjestäminen on kaaviossa (Kuva 3.) jaettu kolmen eri mallin tai tilanteen mukaisesti. On kansalaistoiminnan toimintamalli, markkinoiden toimintamalli sekä julkissektorin toimintamalli. Nämä eri mallit perustuvat siihen, minkälaisessa ympäristössä toimitaan ja miten toiminnan tavoitteellisuus määritellään. Luonnollisesti julkisella, kolmannella ja markkinasektorilla on toisistaan poikkeavat toimintamallit. Lisäksi tässäkin kaaviossa keskelle jää niin sanotun välitason toimijat, joita on vaikea sijoittaa varsinaisiin sektoreihin. Liikunnan järjestämisessä kullakin on oma toimintamallinsa tavoitteen asettelun mukaisesti ja niiden yhtensovittaminen saattaa

olla haastavaa varsinkin kun liikuntaorganisaatiot joutuvat punnitsemaan oman toimintaympäristönsä vaatimuksia löytääkseen sille sopivimmat toimintatavat. (Heikkala & Koski 2000, 112–116.) Nykyään voi olla vaikea yksiselitteisesti määritellä toimijan oma sektori näiden esiteltyjen sektoreiden joukosta, jolloin ei yksiselitteisesti voida myöskään valita tietyn sektorin toimintamallia. Siksi sektoreiden ja erilaisten toiminta-mallien sekä niiden valintaan vaikuttavien tavoitteiden huomioon ottaminen liikunnan järjestämiskysymyksissäkin on huomionarvoista.

6 VARKAUS TUTKIMUSKOHTENA

Paikallistutkimus on tärkeää, koska loppujen lopuksi kaikki toiminta toimeenpannaan paikallisessa ympäristössä. Onnistuessaan paikallistutkimus tuottaa paikkakunnan tapahtumien kuvailua ylittävää tietoa, koska se mahdollistaa myös syvennettyjen ja kohdistettujen tutkimuskatseiden suuntaamisen tarkasteltavaan ilmiöön (Alapuro 1995, 315–316). Paikallistutkimuksessa on kuitenkin tärkeää muistaa se, että tutkimuskohde on paikannettava ja rajattava yhteiskunnalliseen yhteyteensä (Ilmanen 2000, 74). Toisaalta alueellisuuden vuoksi eri alueiden ja paikka-kuntien liikuntakulttuurit ovat toisistaan poikkeavat. Tietyt lajit saattavat esimerkiksi sijoittua tietyille paikkakunnille. (Ilmanen & Itkonen 2000, 28.) Edellä mainittujen perustelujen pohjalta tarkoituksena tässä ja tulevassa jatkotutkimuksessa on keskittyä Varkauden kaupunkiin ja siellä ilmenevään paikalliseen liikuntakulttuuriin unohtamatta sen yhteis-kunnallisia yhteyksiä.

Paikallisesti tarkasteltuna liikunnan kansalaistoiminnan kannalta tärkeiksi seikoiksi määrittyy neljä eri voimavaraa, joiden pohjalle liikunnan järjestäminen ja liikuntakulttuuri rakentuvat. Näitä voimavaroja ovat väestöresurssit, talousresurssit, paikallisen liikunta-kulttuurin vahvuus ja aktiivitoimijat. (Itkonen & Kortelainen 1999, 16–17.) Seuraavaksi onkin määritelty Varkauden sijoittumista yhteiskuntaan kaupunkina samoin kuin kaupungin väestörakennetta. Tutkielmassa on pyritty tuomaan esiin myös Varkauden kaupungin historiallisia piirteitä ja liikuntakulttuurin muutoksia.

6.1 Varkaus kaupunkina

Varkaus on reilun 24 000 asukkaan kokoinen kaupunki Itä-Suomen läänissä Pohjois-Savossa. Vuoden 2005 alussa viereinen Kangaslammin kunta liitettiin Varkauteen, mikä kasvatti Varkauden pinta-alaa ja asukaslukua. (Väestötietojärjestelmä.)

Varkauden kunnallinen itsenäistyminen tapahtui vuonna 1929 ja kaupunki siitä tuli vuonna 1962. Kaupungin syntymisen taustalla yhtenä tärkeänä tekijänä oli alueen keskeinen sijainti vesistöjen solmukohdassa. (Itkonen 2004, 34.) Myöskään teollisuuden merkitystä kaupungin syntymiselle ei voida unohtaa. Varkauden kaupungin historialle

tärkeä merkitys onkin osittain ollut Ahlström -yhtiön ja sen johtajien toiminnot. Tätä kuvaa myös se, että Itkonen kirjoittaa Varkautelaisten vuosisata -teoksessa, että ”Varkaudesta muodostui ns. yhden yhtiön paikkakunta” (Itkonen 2004, 80.)

Varkautelaiseen elämänmenoon vaikutti pitkään vuoden 1918 kansalaissodan tapahtumat. Varkauudessa tapahtui joukkoteloitus, jossa noin 10 % varkautelaisista miehistä sai surmansa. Näin ollen pienessä teollisessa yhdyskunnassa tapahtumat koskettivat läheisesti melkein jokaista varkautelaista. Tämän vuoksi varkautelaiset olivat jyrkästi kahtia jakautuneet vielä pitkään kansalaissodan jälkeen ja kansalaissodan vaikutukset näkyivät paikallisten toimijoiden, myös urheiluseurojen, välisissä suhteissa. (Itkonen 2004, 103, 114, 126.)

6.2 Varkauden väestö

Varkauden kaupungin reilusta 24 000 asukkaasta helmikuun 2005 lopussa miehiä oli 11 955 ja naisia 12 238. Tilastotietojen mukaan suurin osa asukkaista vuoden 2003 lopussa oli 15-64-vuotiaita ja vanhusten määrä on hieman lapsia suurempi. Väestöennusteen mukaan vanhusten määrä tulee kasvamaan tulevina vuosikymmeninä kansallisen suunnituksen mukaisesti, kun suuret ikäluokat vanhenevat. Lapsien määrän on kuitenkin arveltu vähenevän entisestään. (www.kunnat.net)

Työttömyysprosentti oli Varkauudessa vuonna 2002 15,9 prosenttia. Samana vuonna oli 15 vuotta täyttäneistä noin 60 prosenttia suorittanut jonkinasteisen tutkinnon. Tutkinnon suorittaneista on kuitenkin suurin osa suorittanut vain keskiasteen tutkinnon (64,2 %) ja vain noin 15 prosenttia tutkinnon suorittaneista asukkaista on suorittanut korkeakoulututkinnon. (www.kunnat.net)

Tilastot kertovat oman totuutensa myös Varkauden kaupungin elinkeino- ja työpaikkarakenteesta. Suurin elinkeino oli vuonna 2002 palveluala ja samaten se on työllistänyt eniten Varkauden asukkaita. Maa- ja metsätalous on sen sijaan hyvinkin pienessä osassa, kun taas jalostus ja siten teollisuus on myös varkautelaisen elinkeinoelämän kantavia voimia. (www.kunnat.net)

Edellä mainitut tiedot Varkauden väestöstä olen liittänyt tähän tutkielmaan siitä syystä, että pohdittaessa liikuntakulttuuria, on hyvä tietää, minkälainen alue tai tässä tapauksessa kaupunki on demografisilta piirteiltään. On eri asia tutkia aluetta, joka koostuu pääasiassa lapsiperheistä kuin aluetta, joka toimii pääasiassa vanhusten asuinpaikkana. Näiden demografisten piirteiden luulisi näkyvän myös liikunnan järjestämisessä ja muussakin liikuntatoiminnassa. Näin ollen paikalliseen liikuntakulttuuriin vaikuttaa se, minkälaisista ihmisistä tutkittava alue koostuu.

6.3 Varkaus liikuntakaupunkina

Varkautelaisen liikunnan ja urheilun alkutaival voidaan katsoa alkaneeksi osana kansanvalistusrientoja. Valistusseurassa heräteltiin liikunnan mukaan ottamista jo vuonna 1887. Lopulta Varkauden yhdyskunnan ensimmäiseksi urheiluseuraksi perustettiin Varkauden tehtaan voimistelu- ja urheiluseura vuonna 1904. Kyseinen seura oli kuitenkin vain tehdaslaisten seura. Koska työväestön piirissä tehdaslaisten seura ei kiinnostanut eikä kuulunut heille, he alkoivat järjestää omaa toimintaa noin vuoden 1911 kieppeillä. Näissä ensimmäisissä liikuntaseuroissa harrastettiin pääasiassa peruslajeja kuten yleisurheilua, hiihtoa ja painia. (Itkonen 2004, 108–111.) Nähtävissä on liikuntakulttuurissa yleisemminkin esiintynyt tendenssi työväen ja porvariston erillisistä urheiluseuroista.

Varkauden kunta itsenäistyi vuonna 1929 ja heti silloin perustettiin paikkakunnalle urheilulautakunta. Urheilulautakunta alkoi ajaa entistä enemmän työläisten asioita. Aiemmin liikunta- ja urheiluelämästä oli vastannut lähinnä Ahlström -yhtiö. Yhtiö oli vastannut muun muassa paikkakunnan kenttärakentamisesta. Käytännössä alueen liikuntapaikkarakentamisesta on vastannut kaksi eri tahoa eli Ahlström -yhtiö sekä paikallinen urheilulautakunta, joka myöhemmin muuttui liikuntalautakunnaksi. Tämä näkyi alueellisena kahtiajakautumisena. Kunnallisen liikuntaelimen syntymisen myötä muotoutui tilanne, jossa paikallisen Pirtinvirran vastarannoille rakennettiin kahta erillistä urheilu- ja liikuntatodellisuutta. (Itkonen & Koski 2000, 61–66.)

Varkauden liikuntapaikat tarjoavat kuntalaisilleen hyvät liikuntamahdollisuudet. Uimahalli Varkauteen saatiin jo vuonna 1975. Monia liikunta- ja urheiluseuroja hyödyttävä

liikuntatalo valmistui vuonna 1984 ja vuotta myöhemmin vuonna 1985 valmistui jäähalli. (Itkonen 2004, 382–383.) Uimahalli on sittemmin peruskorjattu. Lisäksi vanhan jäähallin viereen rakennettiin uusi jäähalli ja samalle Kämärin urheilualueelle vuonna 2003 käyttöön vihittiin kesäisin pesäpalloilijoiden käytössä oleva hiekkatekonurmi, jonka päällä talvella on jääpalloilijoiden ja luistelijoiden käyttämä tekojäärata (Laine, Mäkinen, Kilpeläinen & Heinonen 2004, 77). Voisi siis sanoa, että liikuntapaikkaolosuhteet ovat melko hyvät Varkaudessa.

Eriytymissuuntaukset niin kulttuurissa yleensä kuin myös liikunta- ja urheilukulttuurissa näkyvät myös Varkauden kaupungin paikallisessa liikuntakulttuurissa. Urheiluseurojen määrä on kasvanut ja lajien kirjo on yhä moninaisempi. Uudet lajit valtaavat alaa ja uudet villitykset kiinnostavat yhä useampia. Samaten uudet liikunnan järjestäjät ovat moninaistuneet ja tuoneet lisää eriytymistä. Kokonaisuudessaan voi sanoa, että liikuntakulttuuri on muuttunut ja muuttuu edelleenkin tulevien ilmiöiden edessä ja vaikutuksesta. (Itkonen 2004, 429.)

6.4 Varkautelaiset toimijat liikuntaa järjestämässä

Aikaisemmin tässä tutkielmassa yhteiskunnan toimijat jaettiin kolmeen eri sektoriin eli yksityiseen, julkiseen ja kolmanteen sektoriin. Tämän jaon pohjalle perustuu myös seuraava luokittelu, jossa varkautelaiset liikunnanjärjestäjät on eroteltu sektoreittain.

Varkaudesta löytyy useita yksityiselle sektorille sijoittuvia liikunnan järjestäjiä. Erottuvimmat yksityisen sektorin liikunnan järjestäjät ovat Varkaudessa sijaitsevat kaksi kuntosalia, jotka ovat Liike ja Kunnon Sali. Nämä kaksi kuntosalia tarjoavat niin ryhmäliikuntamahdollisuuksia kuin perinteisiä kuntosalimahdollisuuksia.

Yksityiselle sektorille Varkaudessa sijoittuu myös liikuntapaikkoja tarjoavia toimijoita. Näihin kuuluvat muun muassa Laskettelurinne Vattuvuori, Kylpylähotelli Kuntoranta ja Varkauden keilahalli. Lisäksi liikunnan yksityiselle sektorille on sijoitettavissa muutamia fysioterapeuttisia palveluita tarjoavia toimijoita. Heidän liikunnan järjestäminen perustuu kuntoutusnäkökulmaan.

Vaikka julkisen sektorin lainmukainen tehtävä on edellä kerrotun mukaan luoda toiminnalle edellytykset liikuntapaikkojen ja -mahdollisuuksien muodossa, järjestää se myös omaa liikuntatoimintaa. Koska tapaustutkimuksen kohde on tässä tutkimuksessa kaupunki, tarkoitetaan julkisella sektorilla tässä tapauksessa kuntaa. Varkaudessa kunta on mukana järjestämässä liikuntatoimintaa kahden eri tahon suunnalta. Luonnollisesti kunnan liikuntatoimella on omat liikuntaryhmänsä, niin erityisliikunnan kuin terveysliikunnankin saralla. Muita erilaisia liikuntaryhmiä löytyy kuitenkin myös kulttuuritoimen alaiselta kansalaisopistolta. (www.varkaus.fi)

Kolmannella sektorilla on perinteisen mallin mukaan ollut vastuu liikuntatoiminnan järjestämisestä perustuen voimassa olevaan liikuntalakiin (Liikuntalaki 18.12.1998/1054). Tämä näkyy myös kolmannen sektorin toimijoiden suuressa määrässä. Varkaudesta löytyi yhteensä 79 liikuntatoimintaa järjestävää liikunta- tai urheiluseuraa (www.varkaudenurheiluseurat.fi). Tästä suuresta joukosta on jo päällisin puolin nähtävissä, että eriytyminen on osa nykypäivän liikuntakulttuuria. Seuroista suurin osa on erityisseuroja, jotka keskittyvät jonkun tietyn lajin toimintaan. Lisäksi seuroja löytyy aina vain erikoisemmista lajeista unohtamatta perinteisiäkään lajeja. Eriytyminen ja pirstaloituminen näkyvät lajitarjonnan ja toiminnan moninaisuudessa.

Liikunta- ja urheiluseurojen lisäksi Varkaudesta löytyy myös muita liikuntaa järjestäviä kolmannen sektorin toimijoita. Erilaiset yhdistykset järjestävät myös mahdollisuuden liikkumiseen. Näitä yhdistyksiä on 19 kappaletta. Kootusti voisi kuitenkin sanoa, että liikuntaa järjestävät yhdistykset ovat erityisliikunta-, eläkeläis-, sotaveteraani- ja kuntoutusjärjestöjä. Näiden yhdistysten toiminta on suunnattu tietyille väestöryhmille.

Varkaudessa toimii myös perinteisestä toimijakentästä poikkeava taho eli Varkauden Urheiluseurat ry. Kyseessä on Suomen mittapuun mukaan ainutlaatuinen yhteistyöjärjestö, jonka varkautilaiset seurat perustivat vuonna 1993. Sen toimenkuva on moninainen ja sen toimintavuosien aikana sen tehtäviin on kuulunut muun muassa talkootöiden organisointi ja välitys, edunvalvonta, nuorten toiminnan tiedotus Varkauden Lehden junnu-palstan kautta, järjestötoiminnan koulutus, ohjaus- ja valmennustoiminnan peruskoulutus, lasten leiri- ja kerhotoiminta, nuorten LETE-koulutus ja työllistämiprojekti, nuorten kesätyöpaikkojen järjestäminen,

pitkäaikaistyöttömien työllistämisen koordinointi, puu- ja puuteriprojekti sekä yhteistyöaatteen siementen ponnekas kylväminen keskisavolaiseen seurakenttään. (www.varkaudenurheiluseurat.fi.)

Varkauden Urheiluseurat ry toimii Varkauden kaupungin alueella jäsenyhdistystensä välisenä yhdyssiteenä sekä tuki- ja palveluorganisaationa. Varkauden Urheiluseurat ry on varkautelaisten liikuntakulttuuria edistävien yhdistysten yhteinen kattojärjestö. Sen toiminta pohjautuu jäsenyhdistysten väliseen rakentavaan yhteistoimintaan. Sääntöjen mukaisesti järjestön tarkoituksena on edistää liikuntakulttuurin harrastusta Varkauden kaupungissa, toimia liikuntakulttuuria edistävien yhdistysten yhteisenä tuki- ja edunvalvontaorganisaationa, edistää varkautelaisten yhdistysten yhteistoimintaa, kehittää urheilu-, liikunta-, nuoriso- ja kulttuurityötä, edistää tasa-arvoa ja kansainvälistä yhteistoimintaa sekä toimia puhtaan luonnon ja ympäristön puolesta. Näiden tarkoitusten toteuttamiseksi Varkauden Urheiluseurat ry järjestää urheilu- ja liikuntatilaisuuksia sekä -kilpailuja, kulttuuritapahtumia ja huvitilaisuuksia, avustaa ja ohjaa jäsenyhdistystensä toimintaa antamalla asiantuntija-apua ja välittämällä niille voittoa tavoittelematta urheilu-, opetus- ja muita vastaavia toimintavälineitä sekä harjoittaa tiedotus- ja julkaisutoimintaa. Toiminnalla on tietenkin omat kustannuksensa, joita järjestö pyrkii kattamaan järjestämällä juhla- ja huvitilaisuuksia, osallistumalla talkootöihin, harjoittamalla kustannus-, paikallisradio- ja televisiotoimintaa, ylläpitämällä majoitus- ja ravitsemusliikettä sekä harjoittamalla kioski- ja bingotoimintaa sekä järjestämällä arpajaisia ja yleisiä varainkeräyksiä. (www.varkaudenurheiluseurat.fi.)

Koska järjestö on kolmannen sektorin toimija, järjestön tarkoituksena ei ole voiton tai muun taloudellisen ansion hankkiminen. Järjestön toiminta ei muutoinkaan ole pääasiassa taloudellista. Järjestö ei saa mistään yhteiskunnan lohkolta ”korvamerkattuja” toimintatukia. Kaikki toimintaan, palkkauksiin ja toimistojen ylläpitämiseen liittyvät varat on saatava palveluja tuottamalla, projekteja toteuttamalla ja uusia hankkeita kehittämällä. (www.varkaudenurheiluseurat.fi.)

Varkauden Urheiluseurat ry:n jäseneksi voivat liittyä liikuntakulttuuria edistävät yhdistysrekisteriin merkityt yhdistykset, joiden kotipaikka on Varkaus tai jotka toimivat Varkauden alueella. Järjestön hallitus päättää järjestön jäseneksi hyväksymisestä. Jäsenedistyksiltä peritään vuotuinen jäsenmaksu, joka vuonna 2006 on 20 € (www.varkaudenurheiluseurat.fi.)

7 TUTKIMUSMENETELMÄT

Tutkimusongelmat huomioon ottaen tutkimuksen tekemisen menetelmäksi valittiin kirjeitse lähetettävä puolistrukturoitu lomakekysely. Kyselyä kutsutaan myös survey-tutkimukseksi, joka tarkoittaa, että aineistoa kerätään standardoidusti ja kohdehenkilöt muodostavat otoksen tai näytteen tietyistä perusjoukosta (Hirsjärvi, 2000, 180). Tutkimusmenetelmänä kyselyllä on sekä etuja että haittoja kuten Hirsjärvi (2000, 182.) kirjoittaa. Kyselyn eduksi voidaan katsoa se, että se on helppo tapa saavuttaa kyselyn kohderyhmä mahdollisimman kattavasti ja samalla voidaan kysyä monia asioista. Kyselyn heikkouksiksi luetaan pinnallisuus, teoreettinen vaatimattomuus, vastaajien suhtautuminen kyselyyn ja onnistuneen lomakkeen luomisen vaikeus.

Puolistrukturoitu kysely muotoutui sen ajatuksen pohjalta, että on tarpeen kysyä myös avoimia kysymyksiä, jolloin vastaajien uudet ajatukset eivät ole sidottuja etukäteen määrättyihin vastausvaihtoehtoihin. Hirsjärven (2000, 185, 188) mukaan kysymykset voidaankin muotoilla monin tavoin, mutta yleensä käytetään kolmea eri muotoa, joita ovat avoimet kysymykset, monivalintakysymykset sekä asteikkoihin perustuvat kysymykset. Avoimia kysymyksiä puolustellaan sillä, että se sallii vastaajan ilmaista itseään omin sanoin, kun taas monivalintakysymykset rajoittavat vastaajan vastausmahdollisuuksia.

Puolistrukturoidulla kyselylomakkeella tutkimuksesta tulee osittain määrällinen eli kvantitatiivinen tutkimus ja osittain laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimus. Kuten Liisa Rantalaiho (1998, 11-21) artikkelissaan Paljaita faktoja kirjoittaa, nämä kaksi eri tutkimussuuntaa yhdistämällä tutkimuskohdetta saadaan sekä kartoitettua että tutkittua vähän pintaa syvemmältä. Usein ajatellaan, että nämä kaksi empirian eri suuntausta sulkevat toisensa pois. Väittelyitä kahden eri tutkimussuuntauksen välille aiheutuu kovasti siitä, että vanhan koulukunnan edustajat kokevat, että ainoa oikeita tutkimustuloksia antava tutkimussuuntaus on määrällinen. Tällöin saadaan tarkkoja tunnuslukuja, joilla voidaan perustella saadut tutkimustulokset. Tätä näkökulmaa puolustaa arkielämänkin ajattelu. Laskemme joka päivä jatkuvasti rahaa ja aikaa. Arkipäivän yliopittu sisäistetty laskeminen tekee määrällisestä tiedosta turvallisen tuttua. Laadullinen tutkimus sen sijaan ei välttämättä saa mitään konkreettista

vertailtavaa tutkimustulosta ja tämä seikka herättää epäilyksiä tiettyjen tieteen tekijöiden keskuudessa. Toisaalta tulisi nähdä, että yhdistämällä nämä kaksi tieteen lähtökohdista erilaista tutkimustapaa, voidaan saavuttaa entistä enemmän ja entistä syvempää tietoa tutkittavasta kohteesta.

Liikuntaa Varkaudessa järjestävien yhdistysten yhteystiedot tutkimusta varten saatiin Varkauden kaupungin liikuntatoimelta, jonka kanssa yhteistyössä järjestettiin myös kyselyiden tulostus ja postitus. Ensimmäisen kysely lähetettiin vastaajille toukokuun 2007 loppupuolella. Toinen eli niin sanottu karhukysely postitettiin kesäkuun 2007 puolivälissä. Tulosten analysoinnissa on käytetty SPSS 15 –ohjelmaa, johon kyselyn vastaukset syötettiin. Avointen kysymysten kohdalla tulokset on analysoitu tutkijan oman ajattelun pohjalta.

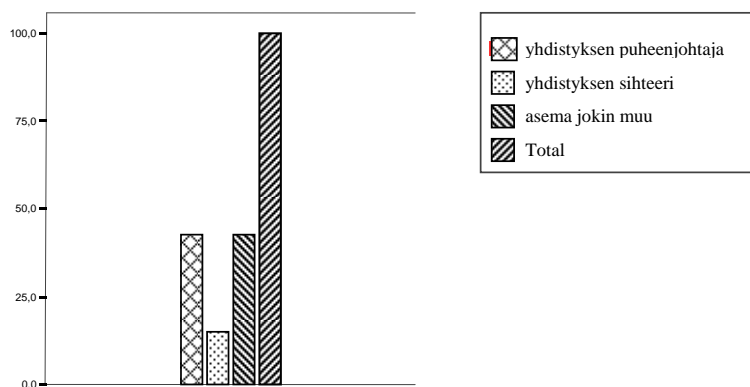

8 TULOKSET

Kysely lähetettiin kaikille varkautelaisille urheiluseuroille ja yhdistyksille, jotka järjestävät liikuntatoimintaa. Järjestöjen tiedot on saatu Varkauden liikuntatoimen rekistereistä toukokuussa 2007 ja kyselyt myös lähetettiin yhteistyössä liikuntatoimen kanssa. Yhteensä kysely lähetettiin 78 yhdistykselle, joista 54 palautti vastauslomakkeen. Näin ollen kyselyn vastausprosentiksi muodostui 69 %. Ensimmäiseen kyselyyn vastanneita yhdistyksiä oli 32 ja toiseen eli karhukyselyyn vastanneita yhdistyksiä 22. Kysely kokonaisuudessaan löytyy liitteestä 1.

8.1 Taustatiedot

Kyselyyn vastanneista 42,6 % oli yhdistyksien puheenjohtajia. Sihteereinä vastanneissa yhdistyksissä toimi sen sijaan 14,8 % vastaajista ja muun aseman hoitajia oli jäljelle jäävät 42,6 %. Kysyttäessä muun aseman määrittelyä yleisimmät vastaukset olivat hallituksen jäsen, liikuntavastaava tai taloudenhoitaja.

Taulukko 1. Vastaajan asema yhdistyksessä.

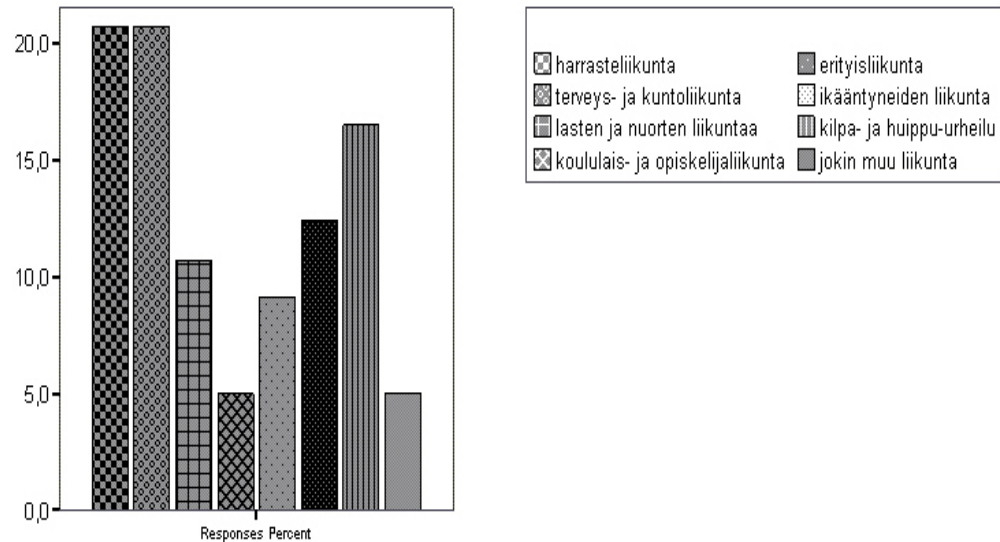
Yhdistyksen taustatietoja kysyttäessä selvisi, että vastanneista yhdistyksistä vain viisi on muuttanut nimeään toimintansa aikana. Prosentteina tämä on noin 9 % vastaajista. Tästä on nähtävissä tietynlainen perinteiden kunnioittaminen.

Kyselyssä tiedusteltiin myös yhdistyksen jäsenmäärää. Seuraavissa tuloksissa yhdistykset on koon perusteella jaettu neljään eri ryhmään. Ensimmäinen käsittää yhdistykset, joissa on 1-20 jäsentä, toinen yhdistykset, joissa on 20-50 jäsentä, kolmannessa 50-100 jäsentä ja viimeinen ryhmä ne yhdistykset, joissa on yli 100 jäsentä. Suurimmaksi kyselyyn vastanneeksi ryhmäksi paljastuvat suuret yhdistykset eli ne, joissa on yli 100 jäsentä. Toisaalta tuloksen pätevyyttä heikentää se, että osa yhdistyksistä ei ole pelkästään liikuntatoimintaan suuntautuneita vaan myös eläkeläisjärjestöjä, veteraanijärjestöjä ja eri sairaustukiyhdistyksiä, joilla jäsenmäärät kohoavat korkealle, mutta kaikki jäsenet eivät osallistu liikuntatoimintaan. Kyselyä tehtäessä tämä seikka olisi ehkä ollut syytä ottaa huomioon ja erikseen tiedustella juuri liikuntatoimintaan osallistuvien jäsenten määrää. Kyselyyn vastanneilta yhdistyksiltä kysyttiin myös sen jäsenien ikäjakaumaa. Pääasiassa jäsenistö on aikuispainotteinen alle 18-vuotiaiden määrän ollessa pienempi.

8.2 Yhdistyksen toiminta-ajatukset

Yhdistyksiltä kysyttiin niiden järjestämän liikunnan luonnetta antamalla valmiit vaihtoehdot, jotka olivat harrasteliikunta, kunto- ja terveysliikunta, lasten ja nuorten liikunta, koululais- ja opiskelijaliikunta, erityisliikunta, ikääntyneiden liikunta, kilpa- ja huippu-urheilu tai jokin muu. Vastauksissa yhdistyksellä oli mahdollisuus valita useampi edellä mainituista vaihtoehdoista. Tulosten mukaan harrasteliikunta sekä kunto- ja terveysliikunta ovat yleisimmät järjestetyn liikunnan muodot. Molempia vaihtoehtoja ilmoitti järjestävänsä 25 yhdistystä, mikä tekee 21 % järjestetystä liikunnasta. Kilpa- ja huippu-urheilua järjestäväksi seuraksi itsensä luokittelee 17 % seuroista eli 20 vastaajaa. Seuraavaksi yleisin järjestetyn liikunnan muoto on ikääntyneiden liikunta, jota järjestää 12 % vastanneista yhdistyksistä. Lasten ja nuorten liikuntaa järjestää 11 %, erityisliikuntaa 9 %, koululais- ja opiskelijaliikuntaa 5 % ja jotain muuta liikuntaa myös 5 % vastaajista. Prosenttiosuudet on nähtävissä myös taulukossa 2 (Taulukko 2.). Edellä luetelluissa vastauksissa on osittain nähtävissä myös Varkauden kaupungin asukkaiden ikärakenne. Ikääntyneiden liikuntaa järjestetään lasten ja nuorten sekä koululaisten ja opiskelijoiden liikuntaa enemmän.

Järjestetyn liikunnan muoto

Taulukko 2. Yhdistysten järjestämä liikunta.

Yhdistyksiltä tiedusteltiin myös avoimen kysymyksen avulla keskeistä toiminta-ajatusta ja ensisijaisia toiminnan kohteita. Vastauksista oli nähtävissä muutamia yleisempiä toiminta-ajatuksia. Erikoistuneet urheiluseurat mainitsivat useimmiten keskeiseksi toiminta-ajatuksikseen edustamansa lajin harrastamisen edistämisen, mikä on nähtävissä melko luonnolliseksi seikaksi. Toinen esiin nouseva ja toistuva toiminta-ajatus on terveyden edistämisen näkökulma ja kuntoliikunta. Yhdistysten keskuudessa näkyviin tulee myös virkistystoiminnan lähtökohta ja erilaisista sairauksista kärsivien tukeminen ja liikuntatoiminnan järjestäminen heille. Eläkeläisjärjestöt luonnollisesti haluavat järjestää harrastustoimintaa omalle kohderyhmälleen. Muilla kuin urheiluseuroilla vastauksissa on nähtävissä myös monesti juuri harrastustoiminnan tarjoaminen ja sitä kautta sosiaalisen ympäristön ja suhteiden olemassaolon mahdollistaminen.

8.3 Yhdistyksien jäsenyys

Kyselyssä kysyttiin yhdistyksen jäsenyyttä niin valtakunnallisissa liitoissa tai paikallisissa järjestöissä ja liitoissa. Tämän lisäksi vielä erityishuomiota kiinnitettiin siihen, kuuluuko yhdistys Varkauden Urheiluseurat ry:hyn ja miksi kyllä tai miksi ei. Varkauden Urheiluseurat ry on edellä kerrotun mukaisesti eräänlainen paikallinen urheiluseurojen kattojärjestö, joka paikallisesti pyrkii ajamaan jäsentensä etuja ja auttamaan jäseniään toiminnassa.

Tulosten mukaan 50 vastannutta yhdistystä ilmoittaa olevansa joko valtakunnallisen tai paikallisen liiton tai järjestön jäsen. Prosentteina tämä tarkoittaa jopa 92,6 % vastaajista. Vastaajista kolme eli 5,6 % ei kuulu mihinkään järjestöön tai liittoon. Yksi yhdistys on jättänyt vastaamatta kyseiseen kysymykseen. Kysyttäessä mitä ovat nämä liitot tai järjestöt, joihin yhdistykset kuuluvat, oli selkein ja yleisin vastaus urheiluseuroilla valtakunnallinen lajiliitto ja muilla yhdistyksillä valtakunnallinen tai alueellinen keskusjärjestö. Tältä pohjalta voi sanoa, että valtakunnallinen verkostoituminen on osa liikuntaa järjestävän yhdistyksen toimintaa. Toinen useasta kyselylomakkeesta löytynyt vastaus oli kuuluminen juuri Varkauden Urheiluseurat ry:hyn.

Kyselyssä kysyttiin vielä erikseen yhdistyksen kuulumista Varkauden Urheiluseurat ry:hyn. Kyselyyn vastanneista 28 yhdistystä eli 52 % vastanneista kuuluu Varkauden Urheiluseurat ry:hyn. Loput 48 % eli 26 yhdistystä ilmoittaa kuulumattomuutensa. Tässä on kuitenkin huomioitava, että kysely on lähetetty liikuntaa järjestäville yhdistyksille, joiden joukossa on eläkeläisjärjestöjä, sairaustukijärjestöjä ja muita yhdistyksiä, joiden ensisijainen tarkoitus ei ole urheiluseuratoiminta.

Vastaajia pyydettiin antamaan perustelut Varkauden Urheiluseurat ry:hyn kuulumiseen ja kuulumattomuuteen. Yhdistykseen kuulumisen perustelut ovat monipuolisia. Syiksi mainitaan muun muassa etujen ajaminen, talkooyhteistyö, koulutuksen järjestäminen, paikallisen vaikuttamisen mahdollisuus, suhteiden kehittyminen ja yhteistyö muiden jäsenten kanssa. Muutama yhdistys kokee Varkauden Urheiluseuroihin kuulumisen kuitenkin myös siitä näkökulmasta, että koska muutkin kuuluvat kattojärjestöön, niin heidänkin täytyy kuulua. Sen sijaan yhdistykset, jotka eivät kuulu Varkauden Urheiluseurat ry:hyn perustelevat kuulumattomuuttaan sillä, että heidän järjestämänsä

toiminta poikkeaa Varkauden Urheiluseurat ry:n toimintamallista. Osa vastaajista perustelee oman yhdistyksen toiminnan pääpainon olevan muualla kuin liikunnassa ja osa ilmoittaa suoraan, että heidän yhdistyksensä ei ole urheiluseura tai varsinainen liikuntajärjestö. Muutama vastaaja ilmoittaa, että ei koe, että Varkauden Urheiluseurat ry:hyn kuulumisen hyödyttäisi heitä tai olisi tarpeellista.

8.4 Yhteistyön muotoja

Seuraavaksi yhdistyksiltä kysyttiin taulukon muodossa, että minkälaista yhteistyötä se tekee minkäkin yhteistyötahon kanssa. Kysymys oli muotoiltu taulukoksi, johon vastaaja laittoi rastin ruutuun, mikäli koki yhdistyksen tekevän yhteistyötä kyseisen toimijan kanssa kyseisellä toiminnan alueella. Alla on sama taulukko kuin kyselyssä, mutta nyt siihen on lisätty prosentteina ne osuudet, kuinka monta prosenttia vastaajista tekee minkäinlaista yhteistyötä mainittujen tahojen kanssa.

	Kaupunki	Yritykset	Toinen urheiluseura	Muut yhdistykset	Tiedotusvälineet	Varkauden Urheiluseurat ry	Valtakunnallinen liitto
Toiminnan suunnittelu	32,1 %	-	7,5 %	13,2 %	5,7 %	7,5 %	49,1 %
Toiminnan järjestäminen	45,3 %	7,5 %	7,5 %	13,2 %	5,7 %	11,3 %	39,6 %
Toiminnan rahoitus	66,0 %	41,5 %	3,8 %	5,7 %	-	1,9 %	22,6 %
Toiminnasta tiedottaminen	18,9 %	-	5,7 %	7,5 %	64,2 %		32,1 %
Yhteinen projekti	15,1 %	7,5 %	18,9 %	13,2 %	3,8 %	9,4 %	24,5 %
Koulutus	20,8 %	1,9 %	5,7 %	1,9 %	1,9 %	17,0 %	64,2 %
Toiminnan kehittäminen	15,1 %	3,8 %	17,0 %		5,7 %	5,7 %	52,8 %
Tiedon saanti	26,4 %	7,5 %	7,5 %	7,5 %	24,5 %	18,9 %	56,6 %
Muu, mikä?	1,9 %	-	1,9 %	-	-	-	-

Taulukko 3. Yhdistysten tekemä yhteistyö toiminnan osa-alueilla eri tahojen kanssa.

Taulukossa yhteistyötahot on etukäteen jaettu vaakariville kaupunkiin, yrityksiin, toiseen urheiluseuraan, muihin yhdistyksiin, tiedotusvälineisiin eli mediaan, Varkauden Urheiluseurat ry:hyn ja valtakunnalliseen liittoon. Toiminnan eri muodot on sen sijaan jaettu pystyiviin suunnittelun, järjestämisen, rahoituksen, tiedottamisen, yhteisen projektin, koulutuksen, kehittämisen ja tiedon saannin näkökulmiin. Lisäksi yhdistyksille jätettiin mahdollisuus vastata kohtaan muu, mikä.

Taulukon perusteella on nähtävissä selkeästi yhteistyön tahot ja yhteistyön eri muodot. Tämän taulukon perusteella voi sanoa, että toiminnan kannalta tärkein ja monipuolisin yhteistyökumppani on vastanneille yhdistyksille valtakunnallinen liitto. Sen prosenttiosuus ylittää monessa kohdassa yli puolet vastanneista ja on selkeästi monella eri toiminnan osa-alueella mukana yhteistyökumppanina. Erityisesti valtakunnallisia liittoja on taulukon mukaan käytetty yhteistyökumppanina koulutuksen järjestämisessä, toiminnan suunnittelussa, toiminnan kehittämisessä ja tiedon saannissa.

Kaupunki nähdään myös oivana yhteistyökumppanina monessa yhdistyksessä. Isoimmaksi prosenttiosuus nousee rahoituksen kohdalla, mikä on ymmärrettävää siitä lähtökohdasta, että kaupunki usein tukee urheiluseuroja avustuksilla. Tämän lisäksi kaupungin kanssa tehdään huomattavaa yhteistyötä toiminnan suunnittelun ja järjestämisen kannalta. Tämä voi olla perusteltua senkin takia, että kaupunki liikuntalain mukaisesti yhä tarjoaa puitteet liikunnan harrastamiselle eli liikuntapaikat ovat pääasiassa kaupungin hallinnassa. Tämän vuoksi yhdistykset joutuvat tekemään yhteistyötä juuri toiminnan suunnittelussa ja järjestämisessä kaupungin kanssa. Kaupungin kohdalla on taulukossa kuitenkin huomattavaa, että se nähdään yhteistyökumppaniksi myös muilla toiminnan alueilla, eli se voidaan katsoa hyväksi yhteistyökumppaniksi.

Yritykset eli yksityinen sektori on luonnollisesti hyvä yhteistyökumppani toiminnan rahoituksessa, mikä näkyi selkeästi kyselyyn vastanneissa yhdistyksissä. Harvat yhdistykset tekevät juuri muuta kuin rahoitusyhteistyötä yrityksiensä kanssa, mutta yhteisiä projektejakin löytyy samoin kuin toiminnan järjestämistä.

Kolmannen sektorin toimijoista toinen urheiluseura tai jokin muu yhdistys nähdään kaupunkia ja valtakunnallista liittoa harvemmin yhteistyökumppanina toiminnan eri osa-alueilla. Isoimmaksi yhteistyön muodoksi kolmannen sektorin yhdistystoimijoilla näyttää muodostuvan yhteiset projektit, joiden niidenkin osuus jää alle viidesosan. Satunnaisesti yhteistyötä tehdään muilla toiminnan osa-alueilla.

Tiedotusvälineiden eli median yhteistyömuotojen vastaukset eivät juuri yllätä. Yli puolet vastaajista näkee tiedotusvälineet yhteistyökumppanina toiminnasta tiedottamisessa. Lisäksi noin viidesosa vastaajista kokee tiedon saannissa hyötyvänsä tiedotusvälineistä. Myös muut toiminnan osa-alueet rahoitusta lukuun ottamatta on joissakin yhdistyksissä koettu yhteistyön muodoksi tiedotusvälineiden kanssa.

Kyselyiden pohjalta luodun taulukon mukaan Varkauden Urheiluseurat ry:tä ei nähdä kovin suurena roolissa toiminnan eri osa-alueiden yhteistyössä. Joka osa-alueella prosenttiosuudet jäävät alle viidenneksen, eli vain alle 20 prosenttia vastaajista kokee hyötyvänsä yhteistyöstä mainituilla toiminnan osa-alueilla.

8.5 Tärkeimmät yhteistyökumppanit

Yhdistyksiä pyydettiin kyselyssä mainitsemaan viisi heille tärkeintä yhteistyökumppania nimeltä. Vastausten perusteella selkeästi tärkeimmiksi yhteistyökumppaneiksi mainittiin kaupunki tai jokin yritys tai yleisesti vain yritykset. Lisäksi aineistosta nousee esille tärkeänä yhteistyökumppanina myös valtakunnalliset liitot, esimerkiksi lajiliitot tai keskusjärjestöt tai vastaavat aluejärjestöt. Lähes samalle tasolle valtakunnallisten ja aluejärjestöjen kanssa yltävät muut yhdistykset ja toiset urheiluseurat, joiden kanssa tehtävää yhteistyötä yhdistykset kyselyn perusteella osaavat arvostaa.

Muita tärkeiksi mainittuja yhteistyökumppaneita, joita ei kuitenkaan nosteta esiin yhtä useasti kuin edellisessä kappaleessa mainittuja, on esimerkiksi paikallinen urheiluseurojen kattojärjestö Varkauden Urheiluseurat ry. Se mainitaan viiden tärkeimmän yhteistyökumppanin joukossa harvemmin kuin edellä mainitut, mutta yksittäisiä toimijoita useammin.

Tärkeiksi yhteistyökumppaneiksi nimettiin myös paljon muita toimijoita. Näitä ovat esimerkiksi lehdistön edustajat eli eri tiedotusvälineet, seurakunta ja ratsastustallit. Yksittäisiä kertaalleen mainittuja yhteistyökumppaneita oli myös muita. Pari yhdistystä oli jättänyt vastaamatta kyseiseen kysymykseen ja yksi yhdistys ilmoitti, ettei sillä ole yhteistyökumppaneita.

Kyselyssä yhdistykset myös arvioivat eri sektoreiden merkitystä omalle toiminnalleen viisiportaisella asteikolla, jossa 1 oli erittäin tärkeä, 2 tärkeä, 3 melko tärkeä, 4 ei kovin tärkeä ja 5 ei lainkaan tärkeä. Sektorit on kysymyksessä määritelty vastaajille tutkielman teoriaosuuden pohjalta. Yksityinen sektori käsittää yritykset, liikeyritykset ja kaupat. Kolmannen sektorin toimijoiksi on määritelty esimerkiksi seurakunnat, yhdistykset ja hyväntekeväisyysjärjestöt. Julkisen sektorin toimijoita sen sijaan ovat kunta, valtio ja seurakunta.

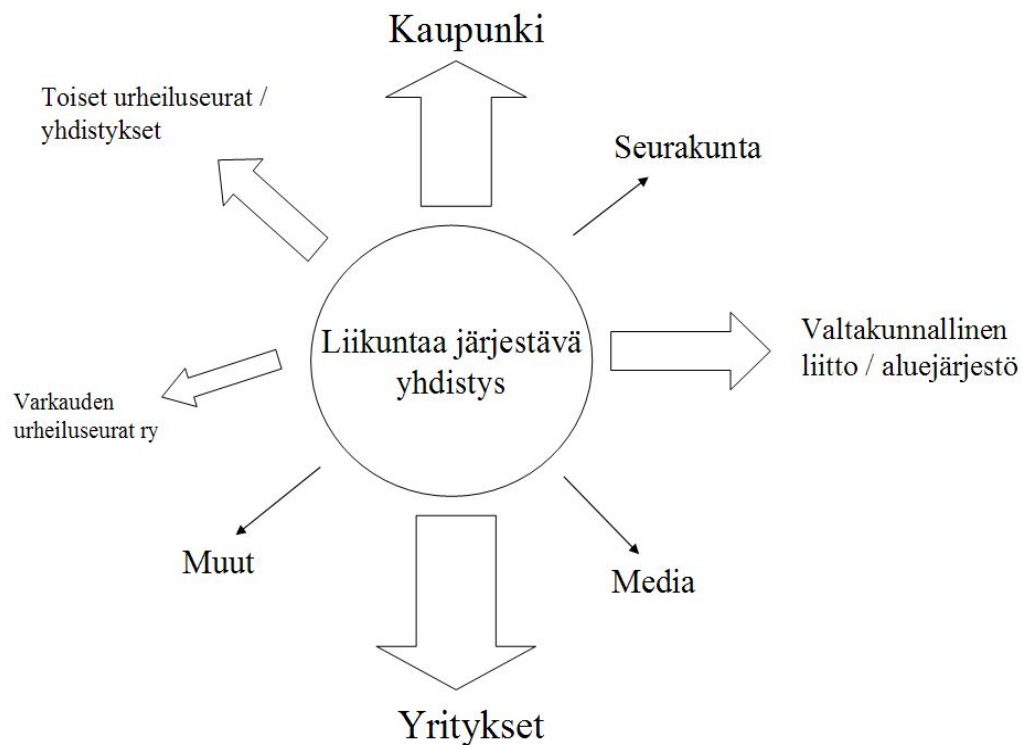
Yhdistysten vastauksissa yksityinen sektori näyttöytyy yli puolessa kyselyistä tärkeänä tai erittäin tärkeänä. Erittäin tärkeänä yhteistyön yksityisen sektorin kanssa näkee 24,1 % vastaajista ja tärkeänä jopa 31,5 %. Kun tähän lisätään vielä melko tärkeänä yritysyhteistyötä pitävät 5,6 % vastaajista, on yritysten kanssa tehtävän yhteistyön tärkeys liikuntaa järjestävälle yhdistykselle melko selkeä. 18,5 % vastaajista pitää yksityisen sektorin roolia ei kovin tärkeänä ja 3,7 % ei lainkaan tärkeänä. Edelliseen kysymykseen verrattuna on nähtävissä, että kolmannen sektorin liikunnan järjestäjien ja yritysten yhteistyö keskittyy lähinnä rahoitukseen ja yritysten rahoituseurot ovat tämän kysymyksen perusteella tärkeitä yhdistyksille. Vastaajista 9 jätti vastaamatta kysymykseen joten puuttuvien vastausten osuudeksi muodostui 16,7 %.

Kolmannen sektorin kesken tehtävän yhteistyön tärkeys painottuu tärkeään ja melko tärkeään. Suurin osa vastaajista, eli 31,5 % näkee kolmannen sektorin keskinäisen yhteistyön tärkeänä. Seuraavaksi suurimman vastausmäärän on saanut vaihtoehto melko tärkeä 27,8 % prosenttiosuudella. Huomattavaa on, että yksikään vastaajista ei ole valinnut vaihtoehtoa ei lainkaan tärkeä. Erittäin tärkeänä kolmannen sektorin yhteistyön näkee 14,8 % ja ei kovin tärkeänä 11,1 %. Puuttuvia vastauksia oli kolmannen sektorin kohdalla 8 eli 14,8 % kyselyistä.

Viimeisenä kysyttiin yhdistyksen mielipidettä julkisen sektorin kanssa tehtävän yhteistyön tärkeyteen. Yhteensä noin 80 % vastaajista pitää julkista sektoria erittäin tärkeänä tai tärkeänä. Jopa 46,3 % vastaajista pitää julkista sektori erittäin tärkeänä yhteistyökumppanina. Tähän voi vaikuttaa myös yhteistyömuotojen moninaisuus, mikä ilmenee myös edellä olevasta taulukosta 1. Tärkeäksi yhteistyön kokee 33,3 % yhdistyksistä. Melko tärkeänä yhteistyötä pitää 9,3 % ja ei kovin tärkeänä 5,6 %. Ei lainkaan tärkeä -vaihtoehto ei ole julkisen sektorin kohdallakaan saanut yhtään vastausta. Julkisen sektorin kohdalla 5,6 % vastaajista ei ole antanut vastaustaan.

Kuvassa 4 on yhteenvedonomaaisesti havainnollistettu vastauksien pohjalta liikuntaa järjestävien varkautealaisten yhdistysten arviot eri yhteistyökumppaneiden tärkeydestä.

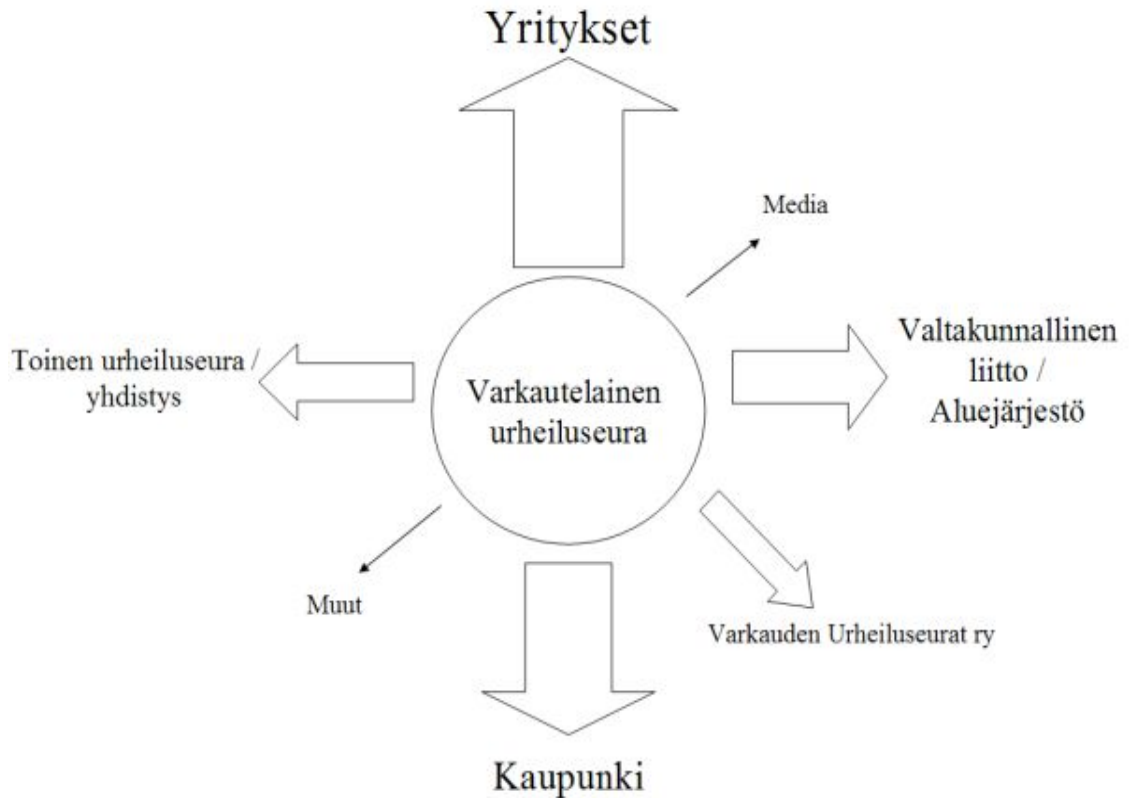
Kuva 4. Varkautelaisten liikuntaa järjestävien yhdistysten mielikuva yhteistyökumppaneiden tärkeydestä.

Kuvassa keskellä on kuvattu liikuntaa järjestävä yhdistys, joka tässä tapauksessa on varkautealainen urheiluseura tai varkautealainen liikuntaa järjestävä yhdistys. Kuvasta nähdään, että kaupunki ja yritykset on paksulla nuolella kuvattu vahvoiksi ja tärkeiksi

yhteistyökumppaneiksi. Keskivahvoiksi yhteistyökumppaneiksi nousevat vastausten perusteella valtakunnalliset liitot ja aluejärjestöt ja lähes niiden tasolle muut urheiluseurat ja toiset yhdistykset, jotka molemmat on kuvattu keskipaksuin nuolin. Tärkeänä kuvassa ja tuloksissa näyttäytyy myös paikallinen toimija Varkauden Urheiluseurat ry. Seurakunta ja tiedotusvälineet on kuvattu ohuella nuolella, koska ne nousivat esille muutamassa vastauksessa. Samoin yksittäiset vastaukset on sijoitettu ryhmään muut. Seurakunnan mainitseminen viiden tärkeimmän yhteistyökumppanin joukkoon kuulostaa oudolta ottaen huomioon, että on tutkittu liikuntaa järjestäviä yhdistyksiä. Seikka selittyy kuitenkin sillä, että liikuntaa järjestävien yhdistysten joukossa on veteraani- ja eläkeläisjärjestöjä, jotka tekevät yhteistyötä seurakunnan kanssa muun muassa vuokraamalla tiloja.

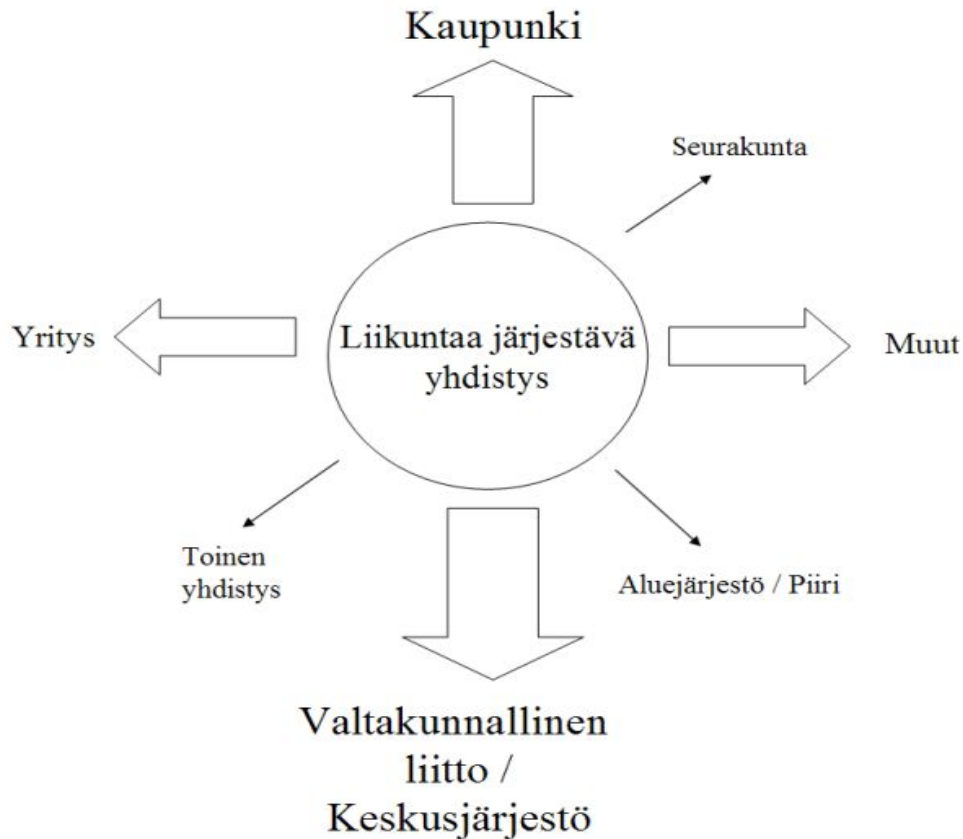
Jaettaessa vastaajat erikseen varsinaisiin urheiluseuroihin ja muihin liikuntaa järjestäviin yhdistyksiin, saadaan vielä pari yksityiskohtaisempaa saman mallin mukaan tehtyä kaaviokuvaa (Kuva 5 ja kuva 6.). Kuvassa 5 on vastausten perusteella hahmoteltu kaavio varkautelaisten urheiluseurojen tärkeimmistä yhteistyökumppaneista ja kuvassa 6 muiden varkautelaisten liikuntaa järjestävien yhdistysten tärkeimmistä yhteistyökumppaneista.

Kuvaa 5 tarkasteltaessa voidaan huomata, että varsinaisten urheiluseurojen yhteistyökumppanit ja niiden tärkeys poikkeavat muiden liikuntaa järjestävien yhdistysten vastaavista. Varsinaisilla urheiluseuroilla tärkeimmiksi yhteistyökumppaneiksi kohoavat reilulla enemmistöllä yritykset. Osa vastaajista oli jopa yksityiskohtaisesti nimennyt näitä yrityksiä, ja huomattavaa on, että Stora Enso ja pankit nousevat esiin näinä nimettyinä yritys-yhteistyötahoina. Toiseksi tärkeimpänä yhteistyökumppanina pidetään vahvasti Varkauden kaupunkia. Näiden kahden vahvan yhteistyökumppanin jälkeen esiin nousevat valtakunnalliset liitot ja toiset järjestöt eli kolmannen sektorin toimijat. Näiden jälkeen on syytä vielä mainita Varkauden Urheiluseurat ry. Muutama vastaaja ilmoitti alue- tai piirijärjestön kuuluvan tärkeisiin yhteistyökumppaneihin ja myös tiedotusvälineet mainittiin muutamassa vastauksessa. Muut kohta käsittää yksittäisissä vastauksissa tärkeiksi mainitut yhteistyökumppanit, joita olivat muun muassa paikalliset koulut, paikallinen poliisi, SPR ja Varkauden Jääurheiluseurat ry.

Kuva 5. Varkautelaisen urheiluseuran tärkeimmät yhteistyökumppanit.

Kuvassa 6, jossa on tarkasteltu muiden varkautelaisten liikuntaa järjestävien yhdistysten tärkeitä yhteistyökumppaneita, voidaan huomata, että yhteistyökumppaneiden tärkeys jakautuu hiukan eri tavalla kuin varsinaisilla urheiluseuroilla. Näihin muihin yhdistyksiin on tässä laskettu kuuluvaksi eläkeläis-, veteraani- ja muut erityisjärjestöt kuten esimerkiksi Varkauden Seudun Epilepsiyhdistys ry tai Kangaslammin Sydänyhdistys ry. Näillä kyseisillä yhdistyksillä tärkeimmäksi yhteistyökumppaniksi kohoaa sekä Varkauden kaupunki että oman alan valtakunnallinen liitto tai keskusjärjestö. Näiden kahden tärkeimmän yhteistyökumppanin jälkeen mainintoja saavat yhdistysten aluejärjestöt, seurakunta, yritykset ja toiset yhdistykset. Näiden lisäksi on yksittäisiä ryhmään muut luokiteltuja vastauksia. Pari vastaajista on myös vastannut, että yhteistyökumppaneita ei ole.

Kuva 6. Varkautelaisen muun liikuntaa järjestävän yhdistyksen tärkeimmät yhteistyökumppanit.

Tarkasteltaessa näitä kahta kuvaa lähtökohdiltaan erilaisista paikallisista liikunnan järjestäjistä, voidaan huomata, että kaupunki on molemmille tärkeä yhteistyökumppani. Samoin valtakunnalliset liitot ovat tärkeitä molempien vastaajaryhmien kesken. Yritykset ovat vastausten perusteella tärkeämpiä varsinaisille urheiluseuroille, mutta tärkeinä ne nähdään myös muiden liikuntaa järjestävien yhdistysten kesken. Sen sijaan media nähdään tärkeänä ainoastaan varsinaisten urheiluseurojen keskuudessa kun taas seurakunta, joka ei varsinaisten urheiluseurojen tärkeiden yhteistyökumppaneiden joukosta löydy, on muiden liikuntaa järjestävien yhdistysten vastauksissa tärkeä yhteistyökumppani

Luonnollisesti jokaisella vastanneella yhdistyksellä olisi piirrettävissä omanlaisensa yksittäinen vastaava kaavio tärkeistä ja vahvoista yhteistyökumppaneista. Tässä tutkimuksessa on kuitenkin keskitytty luomaan yleiskuvaa varkautelaisesta liikunnan järjestäjien kentästä, joten yleistävä kaaviokuva on perusteltu ratkaisu. Keskiössä on siis

kuvitteellinen liikuntaa järjestävä yhdistys, jonka yhteistyökumppanit ja niiden tärkeys voisivat näyttää vastaavilta kuin kuvassa.

8.6 Yhteistyöesimerkit

Yhdistykset antoivat esimerkkejä harjoittamastaan yhteistyöstä eri tahojen kanssa vastaamalla avoimeen kysymykseen. Esimerkit olivat vaihtelevia ja antavat varmasti kuvan kentän moninaisuudesta ja ideoiden monipuolisuudesta ja rikkaudesta. Nähtävissä oli hyvin erilaisiakin yhteistyömuotoja. Perinteisiä urheiluseurojen yhteistyön muotoja edustivat muun muassa talkoot ja muu rahallisen tuen mahdollistava yhteistyö. Esimerkeissä mainittiin myös yhteiset koulutustilaisuudet, yhteiset matkat tai tilaisuudet sekä liikuntatilojen ja -välineiden yhteinen käyttö. Lisäksi jotkut liikuntaa järjestävät yhdistykset ovat tajunneet yhteistyössä piilevän tiedon levittämiskoivon. He kertovat esimerkeissä tekevänsä yhteistyötä tiedotuksessa ja tiedon saannissa. Esimerkit voi luokitella karkeasti viiteen eri luokkaan. Näitä ovat taloudellinen yhteistyö, tiedollinen yhteistyö, sosiaalinen yhteistyö, kilpailullinen yhteistyö sekä liikuntapaikkoihin ja -välineisiin liittyvä yhteistyö.

Taloudelliseen yhteistyöhön liittyen esimerkkejä oli jo edellä mainituista talkoista alkaen. Rahoitus ja taloudellinen tuki mainittiin useasti ja niin yksityisen, julkisen kuin kolmannen sektorin antamana. Taloudelliseen yhteistyöhön liittyen esimerkeissä mainittiin myös arpajais- tai pelipalkintojen lahjoitukset. Yksi taloudellisen yhteistyön muoto esimerkeissä oli myös yhdistyksien tarjoamat ohjatut toiminnot tai tapahtumat esimerkiksi yrityksille tai muille yhdistyksille.

Tiedolliseen yhteistyöhön liittyen yhdistykset mainitsivat esimerkeissä yhteistyön tiedotuksen kannalta samoin kuin tiedon saannin helpottumisen kannalta. Esimerkeissä nousi esiin myös yhteisen tiedotustilaisuuden järjestäminen. Tiedolliseen yhteistyöhön voidaan liittää myös useassa paperissa mainitut erilaiset koulutukset ja kurssit, jotka osaltaan lisäävät tietoa ja taitoa yhdistyksissä. Samaan kategoriaan voidaan liittää esimerkki, jossa kerrottiin yhteistyön poikivan neuvoja, ideoita ja apua.

Sosiaaliseen yhteistyöhön liittyen löytyi vastauksista myös useita esimerkkejä. Sosiaaliseen yhteistyöhön määritellään tässä sosiaalista kanssakäymistä edistävät tai sosiaalisiin tarpeisiin tähtäävät yhteistyön muodot. Esimerkeissä yhdistykset mainitsivat yhteistyön muotoina erilaiset yhteiset juhlat, matkat tai tilaisuudet. Yhteiset tapahtumat ovat sosiaalista kokoontumista ja sosiaalisuutta edistävää toimintaa ja näitä yhdistykset esimerkkien perusteella järjestävätkin jäsenilleen.

Kilpailullinen yhteistyö nousi esimerkeissä myös esiin. Kilpailullisella tarkoitetaan tässä urheiluun liittyvää kilpailutoimintaa eikä keskinäistä taloudellista kilpailua. Esimerkeissä mainittiin muun muassa yhteistyön muiden kanssa mahdollistavan kilpailutoiminnan ja sarjaan osallistumisen. Yhteistyön katsottiin myös edesauttavan kilpailujen ja erilaisten leirien järjestämisessä. Yhteisten harjoitusten katsottiin myös joissain tapauksissa edistävän oman toiminnan kehittämistä.

Viimeinen kategoria, joka esimerkkien pohjalta voidaan nostaa esiin, on liikuntapaikkoihin ja -välineisiin liittyvä yhteistyö. Monessa esimerkissä mainittiin liikuntatilojen ja -paikkojen käyttöön liittyvä yhteistyö. Esimerkit käsittelivät kaikkien sektoreiden toimijoita, joten vaikka kaupungin tarjoamat tilat ja paikat ovat ahkerassa käytössä, niin myös yksityisen ja kolmannen sektorin toimijoiden kanssa tehdään yhteistyötä liikuntapaikkojen suhteen. Esimerkeissä mainittiin myös liikuntavälineiden kanssa tehtävä yhteistyö yhdistysten välillä. Perusteluina kerrottiin, että pienelle seuralle on hyödyllistä saada käyttää samoja liikuntavälineitä jonkun toisen toimijan kanssa, jolloin saadaan myös kustannussäästöjä. Liikuntapaikkoihin liittyvään yhteistyöhön lasketaan myös esimerkki, jossa nostettiin esiin liikuntapaikkojen ylläpito.

8.7 Yhteistyön hyödyt

Yhdistyksiltä kysyttiin myös yhteistyön hyötyjä. Tarkoitus oli, että jokainen vastaaja kertoo kolme tärkeintä yhteistyön hyötyä oman yhdistyksen näkökulmasta katsottuna. Hyötyjä lueteltiin avoimeen kysymykseen monenlaisia, mutta hyödyissä erottui selkeästi muutama ryhmä. Selvästi suurin yhteistyöstä saatava hyöty oli vastanneiden yhdistysten keskuudessa yhteistyön taloudellinen hyöty. Käsitteinä yhdistykset käyttivät

esimerkiksi avustuksia, rahallista tukea ja kustannusten jakoa, mutta tässä ne on yhdistetty käsitteen taloudellinen hyöty alle.

Seuraavaksi aineistosta nousi esiin kolme erilaista keskitärkeää hyötyä. Näistä ensimmäinen käsitteli koulutuksen ja ohjauksen saamista sekä vertaistukea. Yhdistykset siis kokevat yhteistyön tuottavan uutta tietoa koulutuksen, kurssien ja ohjauksen kautta. Toinen näistä hyödyistä oli näkyvyys ja tunnettuus. Yhteistyön katsottiin lisäävän yhdistyksen omaa näkyvyyttä ja sitä kautta myös mainetta. Kolmas keskitärkeä yhteistyön hyöty oli vastauksien perusteella liikuntapaikkojen ja -välineiden käyttö. Jokaisella yhdistyksellä ei ole mahdollisuuksia hommata omia liikuntapaikkojaan, joten yhteistyö tällä osa-alueella on ymmärrettävää.

Pienessä määrin vastauksista nousi esiin myös muita yhteistyön hyötyjä, kuten sosiaalinen hyöty, tiedotuksellinen hyöty, kilpailutoiminnan hyöty sekä uudet harrastajat. Sosiaalisena hyötynä nähdään yhteistyön kautta toisiin tutustuminen ja uudet kontaktit samoin kuin vuorovaikutus ja sosiaalinen kanssakäyminen. Tiedotuksellisena hyötynä tärkeänä nähdään puolestaan tiedon levittämisen ja saannin helpottuminen. Kilpailullinen hyöty nähdään myös muutamassa vastauksessa tärkeäksi. Tällä tarkoitetaan kilpailujen järjestämisen helpottumista ja kilpailutoiminnan organisointia ja kehittämistä. Uudet harrastajat nähdään myös tärkeänä yhteistyön hyötynä muutaman yhdistyksen vastauksissa.

Yhteistyön yksittäisiä tärkeitä hyötyjä oli vastauksien perusteella muun muassa yhdistyksen toiminnan järjestäminen, ylläpitäminen ja kehittäminen tai parantaminen. Lisäksi tärkeänä hyötynä nähtiin yhdessä vastauksessa yhteistyön tuottamat vaikutusmahdollisuudet. Toisaalta yhteistyön tärkeydessä on yhdessä vastauksessa huomattu henkilöresurssit, jotka yhteistyötä tekemällä luonnollisesti kasvavat.

Kuvassa 7 on yhteistyön hyödyt koottu selventävään taulukkoon. Siinä edellä mainitut hyödyt on ryhmitelty vastaamaan yhdistysten antamia vastauksia. Myös kyselyssä kysytyt yhteistyöesimerkit on helposti sijoitettavissa hyötyjä kuvaavaan taulukkoon.

Taloudellinen hyöty	Näkyvyys	Sosiaalinen hyöty
	Toiminnan kehittäminen	Tiedotus
		Kilpailutoiminta
		Uudet harrastajat
	Liikuntapaikat & -välineet	Muu

Kuva 7. Varkautelaisten liikuntaa järjestävien yhdistysten kokemat yhteistyön hyödyt.

Samalla tavoin kuin tärkeimpiä yhteistyökumppaneita kysyttäessä, on yhteistyön hyötyjä tarkasteltaessa jaettu vastaajat kahteen osaan, joista toinen on varsinaiset urheiluseurat ja toinen muut liikuntaa järjestävät yhdistykset. Kuvassa 8 ja kuvassa 9 on tarkasteltu yllä mainittujen hyötyjen yhtäläisyyksiä ja eroja näiden kahden ryhmän kesken. Kuvassa 8 on kuvattu varsinaisten urheiluseurojen yhteistyöstä kokemia hyötyjä kun taas kuvassa 9 muiden liikuntaa järjestävien yhdistysten kokemia hyötyjä.

Kuvasta 8 voidaan huomata, että taloudellinen hyöty on ylivoimaisesti suurin urheiluseurojen kokema yhteistyön tuottama hyöty. Muita tärkeinä pidettyjä hyötyjä ovat näkyvyys tai tunnettuus, toiminnan kehittäminen, liikuntapaikkojen ja -välineiden saatavuus sekä kilpailutoiminnan kehittäminen ja järjestäminen. Lisäksi kuvaan on lisätty ryhmä muut, johon liittyvät yksittäiset vastaukset muun muassa talkooväen saatavuudesta, sosiaalisesta hyödystä tai tiedotuksesta.

Taloudellinen hyöty	Näkyvyys	Muu
	Toiminnan kehittäminen	
	Liikuntapaikat & -välineet	Uudet harrastajat
	Kilpailutoiminta	

Kuva 8. Varkautelaisten urheiluseurojen kokemat yhteistyön hyödyt.

Taloudellinen hyöty	Liikuntapaikat & -välineet	
	Näkyvyys	Toiminnan kehittäminen
	Sosiaalinen hyöty	Tiedotus

Kuva 9. Varkautelaisen muun liikuntaa järjestävän yhdistyksen kokemat yhteistyön hyödyt.

Kuvassa 9, jossa tarkastellaan muiden liikuntaa järjestävien yhdistysten kokemia hyötyjä, sen sijaan nousevat esiin hiukan erilaiset yhteistyön hyödyt. Toki taloudellinen hyöty nousee näissäkin vastauksissa ylivoimaisesti suurimmaksi hyödyksi. Taloudellisen hyödyn jälkeen liikuntapaikkojen ja -välineiden saatavuutta pidetään tärkeänä. Tämän jälkeen saadaan vähän poikkeavia vastauksia. Tässä vastaajaryhmässä yhteistyön hyödyissä korostetaan sosiaalista hyötyä ja kanssakäymistä, näkyvyyttä, toiminnan kehittämistä sekä tiedotusta. Koulutuksen on näissä vastauksissa katsottu kuuluvan toiminnan kehittämiseen.

8.8 Yhteistyön ongelmat

Kyselyllä pyrittiin kartoittamaan avoimin kysymyksin myös yhdistysten mielipiteitä yhteistyössä tapahtuneissa muutoksissa. Yhteistyön ongelmia kysyttiin antamalla vastausvaihtoehdot kyllä ja ei, jonka jälkeen vastaukselle pyydettiin perusteluja.

Hieman ehkä yllättäenkin 18,5 % vastaajista oli sitä mieltä, että yhteistyössä on ollut ongelmia. Sen sijaan 70,4 % vastanneista yhdistyksistä kokee yhteistyön tekemisen ongelmattomaksi. Vastaamatta jätti 11,1 % vastaajista.

Ongelmien syitä kysyttäessä lähes jokainen kysymykseen vastannut määritteli ongelmat taloudellisiksi. Ongelmat liittyivät pääsääntöisesti rahaan ja sen puutteeseen tai vaihtoehtoisesti jonkin asian kalleuteen. Vastaajat kokivat taloudellisen tuen vähentyneen ja rahallisen tuen olevan riittämätöntä. Rahan puute ja rahaongelmat yleisesti näkyivät myös vastauksissa, joissa mainittiin muun muassa tiedottamisen olevan liian kallista tai kaupungin tuen puuttuminen urheiluseuroilta. Lisäksi eräs vastaaja kertoi vastauksessaan, että mainostilaa vastaan ei olekaan saatu rahaa.

Rahaongelmien lisäksi parissa vastauksessa ongelmien syyksi nähtiin erimielisyys asioissa sekä eriarvoisuus. Tarkempia selityksiä ongelmille ei kuitenkaan annettu. Yhdessä vastauksessa korostettiin, että yhteistyö on hyvää kaikkien osapuolten kesken eikä ongelmia ole.

8.9 Yhteistyön muutos ja tulevaisuuden suunnitelmat

Vastaajilta kysyttiin avoimella kysymyksellä, minkälaista muutosta he ovat viime vuosina olleet aistivinaan yhteistyön tekemisessä. Selkeästi isoin muutos tuntuu olevan rahallisen ja taloudellisen tuen heikkeneminen. Muutoksessa nähtiin niin kaupungin kuin yritystenkin tuen vähentyneen ja samalla rahallisen avun saannin vaikeutuneen. Samalla parissa vastauksessa oltiin sitä mieltä, että samalla kuin tuki vähenee, niin toiminnan kulut ovat kasvussa ja pula ohjaajista on lisääntynyt ja resurssit vähentyneet. Toiminnan kuluiksi mainittiin muun muassa tilavuokrien kallistuminen.

Vastauksissa katsottiin myös yhteistyön viime vuosina tiivistyneen, vaikka vastakkaisesti ainakin yksi vastaaja oli sitä mieltä, että yhteistyö ja toiminta ovat laimenemaan päin. Toisaalta tämä voidaan nähdä yhdistyksen oman toiminnan laimenemisena ja sitä kautta toiminnan hiipumisena. Pari yhdistystä oli sitä mieltä, että yhteistyön tekemisessä ei ole ollut nähtävissä huomattavampia muutoksia.

Kyselyn lopuksi yhdistykset vastasivat vielä kysymykseen omasta tulevaisuudestaan ja tulevaisuuden suunnitelmistaan yhteistyön kannalta. Vastaukset vaihtelivat yhdistysten kesken, mutta yleisenä suuntauksena voidaan vastauksien perusteella nähdä yhteistyön lisäämisen. Suunnitelmissa on siis tavalla tai toisella lisätä yhteistyötä muiden toimijoiden kanssa. Parissa vastauksessa korostetaan myös yhdistyksen omaa aktiivisuutta toiminnan kehittämisessä ja yhteistyön tekemisessä.

Toisaalta moni vastaajista vastaa, että yhdistyksessä ei ole mietitty tulevaisuutta ja tulevaisuuden yhteistyön tekemistä tai asiasta ei ole keskusteltu. Samaan ryhmään liittyy vastaukset en tiedä ja en osaa sanoa. Näissä yhdistyksissä toiminnan kehittämistä ja tulevaisuuden suunnittelua ei ilmeisesti nähdä tarpeelliseksi, vaan toiminta on jo hyvällä mallilla.

Yksittäisiä vastauksia kysymykseen oli sellaiset tulevaisuuden suunnitelmat, jotka tavalla tai toisella tähtäävät toiminnan kehittämiseen. Koulutuksen lisääminen, uusien harrastajien saaminen, näkyvyyden lisääminen ja toiminnan suunnittelu olivat tällaisia vastauksia. Yhdessä vastauksessa korostettiin myös oman yhdistyksen roolin säilyttämistä luotettavana yhteistyökumppanina.

Vastausten joukosta löytyy myös näkökulma, jonka mukaan yhdistys jatkaa samalla lailla eteenpäin ja tarvetta muutoksille ei nähdä. Tällöin yhdistyksen omaan toimintaan ja yhteistyöhön ollaan ilmeisesti tyytyväisiä tai vaihtoehtoisesti toiminnan kehittäminen ei kiinnosta.

9 POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Jo ennen kyselyn suorittamista on selvää, että varkauteilaiset urheiluseurat hyödyntävät yhteistyötä ja verkostoitumista edelläkävijän tavoin. Varkaudessa on ainutlaatuinen yhteistyöverkosto nimeltään Varkauden Urheiluseurat ry, joka toimii paikallisten liikunnan järjestäjien yhteistyökumppanina ja eräänlaisena paikallisena kattojärjestönä. Noin puolet vastaajista ilmoittikin kuuluvansa kyseiseen yhdistykseen, mutta tässä on huomioitava, että kyselyyn vastasi myös muut liikunnan järjestäjät kuin urheiluseurat. Näiden muiden vastaajien joukossa on eläkeläisjärjestöjä, sairaustukijärjestöjä ja muita yhdistyksiä, joiden ensisijainen tarkoitus ei ole urheiluseuratoiminta. Lähes jokainen vastaaja ilmoitti oman yhdistyksensä olevan jonkin valtakunnallisen, alueellisen tai paikallisen liiton tai järjestön jäsen, joten siinäkin mielessä verkostoituminen on selkeästi nähtävissä varkauteilaisessa liikunnan kentässä.

Liikuntakulttuurin eriytymisestä ja pirstaloitumisesta on puhuttu paljon. Itkosen (1996) seuratoiminnan kausien mukaan eriytyneen toiminnan kaudella liikuntakenttä on laajentunut sekä organisatorisesti että sisällöllisesti (emt 2000, 22-24). Tämä on nähtävissä myös yhteistyöverkostoja tutkittaessa. Yhteistyöesimerkkejä tarkasteltaessa voidaan huomata, että yhteistyömuotoja on yhä moninaisempia. Perinteisten talkootöiden ja rahankeruun rinnalle on keksitty muitakin yhteistyötapoja, joita ovat esimerkiksi yhteiset koulutukset, liikuntapaikkojen ja -välineiden yhteiskäyttö ja toiminnan suunnittelu yhdessä toisten toimijoiden kanssa. Eriytymisen näkökulman huomioon ottaen ei ole myöskään ihme, että niin yhteistyön muodot mutta myös sen tahotkin ovat vaihtelevia. Verkostoituminen ei ole kaikilla toimijoilla rakenteellisesti eikä toiminnallisesti samanlaista, eikä voikaan olla. Jokaisella toimijalla on oma toimintaideologiansa, jonka pohjalle se luo oman tarvittavan verkostonsa. Tutkimuksen tulosten valossa voidaan sanoa, että eriytynyt liikuntakulttuuri ja sen ominaisuudet näkyvät verkostoitumisessa ja yhteistyön tekemisessä.

Verkostoituminen lisää teorioiden mukaan sosiaalista pääomaa. Toisaalta voidaan sanoa, että jo pelkkä yhteistyön tekeminen on sosiaalista pääomaa. Bourdieu näkee juuri toimijoiden väliset suhteet ja ryhmään kuulumisen sosiaalisena pääomana. Mitä enemmän näitä suhteita on, sitä enemmän on sosiaalista pääomaa, jonka avulla voidaan

saavuttaa jotakin muuta tarvittavaa. Sosiaalinen pääoma voi siis auttaa saavuttamaan vaikka työpaikan, rahaa tai vaikka näkyvyyttä, jotka kaikki sitten taas omalta osaltaan hyödyntävät toimijoita muilla osa-alueilla ja kenties helpottavat kentällä toimimista. Colemanille sen sijaan sosiaalinen pääoma on sosiaaliseen rakenteeseen liittyvä tuottava resurssi, joka helpottaa toimijoiden toimintaa. Sekä Bourdieun että Colemanin näkökulmat sosiaalisesta pääomasta näkyvät yhdistysten vastauksissa. Muun muassa yhdistysten antamat vastaukset yhteistyöesimerkeistä ja yhteistyön hyödyistä ovat verrattavissa sosiaalisen pääoman tarjoamiin hyötyihin ja resursseihin. Tutkimuksen kyselyn vastauksissa yhdistykset kokevat, että toisen toimijan tunteminen ja sen kanssa yhdessä toimiminen avaavat uusia mahdollisuuksia ja luovat uusia resursseja eli teorian mukaisesti luovat sosiaalista pääomaa. Colemanille myös informaation kulku on tärkeä sosiaalisen pääoman olomuoto ja myös yhdistysten antamissa vastauksissa tiedon saantia ja sen kulkua osattiin arvostaa.

Tutkimuksen tuloksissa esiin nousevat hyödyt ovat löydettävissä myös teoriaosuudessa esitetyssä Ruuskasen (2003, 84) kuvassa (Kuva 1.), jossa verkostoitumisen tuotokset eli hyödyt on jaettu välillisiin ja välittömiin hyötyihin. Tuloksissa hyödyissä nousivat esiin muun muassa taloudellinen hyöty, tiedotus ja tiedon kulku, yhteiset liikuntapaikat ja sosiaalinen vuorovaikutus. Nämä on koottu myös kuvaan 5 (Kuva 5.) Ruuskasen hahmottelemassa kuvassa välillisinä hyötyinä ovat esimerkiksi kustannusten alentaminen, toimintojen koordinointi, sosiaalinen tuki ja uudet tiedon kombinaatiot. Näitä kuvia vertailtaessa voidaan huomata, että verkostoitumisen hyödyt teoriaosuudessa, vastaavat melko hyvin myös empiirisesti saatuja tuloksia. Taloudellinen hyöty näyttäytyy tulosten pohjalta tärkeimpänä, mutta myös näkyvyys, yhteiset liikuntapaikat ja tiedotus ovat isossa roolissa. Jos yhteistyön tekemisen hyötyjä haluaa tarkastella teoriaosuuden pohjalta, voidaan helposti huomata, että Bourdieun pääomalajit on löydettävissä myös yhteistyön hyödyistä. Taloudellinen hyöty liittyy luonnollisesti taloudelliseen pääomaan, joka on siis niin sanottua varakkuutta ja konkretisoituneena muotona rahaa, osakkeita tai omistusoikeuksia. Koulutus ja sen tuoma arvostus ja tittelit sen sijaan lisäävät toimijan kulttuurista pääomaa. Vuorovaikutus ja verkostosuhteiden tuomat resurssivarannot on nähtävissä mahdollisena sosiaalisena pääomana. Sosiaalisen pääoman kasvaminen verkostoiden mukana on nähtävissä myös yhdistysten vastauksissa, jossa he perustelevat

kuulumistaan Varkauden Urheiluseurat ry:hyn. Perusteluiksi mainittiin muun muassa koulutus, yhteistyö, suhteet, paikallinen vaikuttaminen ja etujen ajaminen. Nämä kaikki ovat verkostoitumisen ja sosiaalisen pääoman tuomia etuja, kuten teoriaosuudessa on tuotu esille.

Teoriaosuudessa verkostoitumisesta ja verkostojen rakenteesta puhuttaessa käytettiin käsitteitä solmut ja linkit. Solmu voidaan tämän tutkimuksen kannalta ajateltuna nähdä liikuntaa järjestävänä yhdistyksenä eli kyselyn vastaajana. Linkki sen sijaan on yhteys johonkin toiseen toimijaan. Yhdistysten tekemä yhteistyö muodostaakin näin ollen varkautilaisen liikuntaa järjestävien yhdistysten verkoston solmuineen ja linkeineen. Tutkimuksen empiirisessä osuudessa näitä verkostoja pyrittiin määrittelemään muun muassa kysymällä yhdistysten kuulumista toisiin organisaatioihin ja pyrkimällä määrittämään eri tahojen kanssa tehtävää yhteistyötä. Tulosten mukaan lähes kaikki vastanneet yhdistykset myöntävät kuuluvansa johonkin valtakunnalliseen tai paikalliseen liittoon, joten lähes jokainen yhdistys omaa oman verkostorakenteensa eli omat solmunsä ja linkkinsä.

Tarkasteltaessa yhdistysten vastauksia eri sektoreiden tärkeydestä yhteistyökumppaneina ja yhdistysten nimeämiä tärkeitä yhteistyökumppaneita, huomataan, että ne noudattelevat samaa kaavaa. Julkinen sektori ja yksityinen sektori saavat kannatusta kun sektoreiden tärkeyttä arvioitiin ja sama suuntaus näkyy vastauksissa, joissa piti nimetä viisi tärkeintä yhteistyökumppania. Kolmatta sektoriakaan ei toki aliarvioida, vaan sen keskinäistä yhteistyötä osataan myös arvostaa. Näitä tärkeyssuhteita on pyritty kokoamaan tulososiossa kuvaan 4. (Kuva 4.) Sektoreiden omat erityispiirteet näkyvät kuitenkin tehtävän yhteistyön muodoissa. Yksityisen sektorin toimijoiden kanssa on luonnollista tehdä enemmän rahaan ja talouteen liittyvää yhteistyötä, kun taas esimerkiksi julkisen sektorin kanssa sen luomat puitteet ja mahdollisuudet tarjoavat erilaisen pohjan yhteistyölle. Yhteistyötä mietittäessä eri sektoreiden kannalta, on huomattavaa, että eri toimijoille toiset sektorit ovat tärkeämmässä roolissa kuin toisille. Tässä näkyy myös sektoreiden eri ominaispiirteet. Eri sektoreille sijoittuvien toimijoiden kanssa tehtävä yhteistyökin poikkeaa toisesta. Riippuen siitä, mitä yhteistyöltä odotetaan, on toimijoiden mietittävä kenen kanssa on hyödyllistä verkostoitua ja missä asiassa. Tulosten perusteella myös

tiedotusvälineet ovat osa yhteistyöverkostoa. Tutkimuksen teoriaosuudessa tiedotusvälineitä ei ole juurikaan huomioitu.

Tuloksia tarkasteltaessa yhteistyön esimerkeistä voidaan huomata myös liikuntalakiin perustuva jako, jonka mukaisesti kunnat eli tässä tapauksessa Varkauden kaupunki tarjoaa liikuntapaikat ja mahdollisuudet liikunnan harrastamiseen ja kolmannen sektorin toimijat ovat toiminnan järjestäjinä (Liikuntalaki 18.12.1998/1054). Varkauden kaupunki nähdään tärkeänä yhteistyökumppanina juuri liikuntapaikkojen ja -välineiden tarjoajana. Toisten yhdistysten kanssa tehtävä yhteistyö on sen sijaan enemmän toimintaan ja sen kehittämiseen ja järjestämiseen tähtäävää.

Yhteistyön ja verkostoitumisen ongelmia pohdittaessa huomataan, että pääsääntöisesti yhdistysten kokemat ongelmat käsittelevät taloudellisia kysymyksiä. Tämä saattaa heijastaa yhdistysten yleisiäkin toiminnan ongelmia. Rahan puute tai kustannusten kasvu nähdään niin isona ongelmana, että toiminnan kehittämiseen tai järjestämiseen liittyvät ongelmat jäävät toissijaisiksi. Toisaalta talouskysymykset ovat myös helpommin ja konkreettisemmin määriteltävissä kuin esimerkiksi toiminnan laatuun liittyvät kysymykset.

Varkautelaisen kolmannen sektorin liikuntakentän verkostoitumisen ja yhteistyön tulevaisuuden voi tutkimuksen tulosten perusteella katsoa olevan suhteellisen valoisa. Yhteistyön lisäämistä ja verkostoitumisessa aktivoitumista suunnittelee vastanneista yhdistyksistä usea ja moni koki, että yhteistyö on viime aikoina tiivistynyt. Toisaalta negatiivisena seikkana voidaan pitää sitä, että yhdistykset kokevat yhteistyön suurimman muutoksen olevan rahallisen ja taloudellisen tuen heikkenemisen. Muutosta kysyttäessä vastaajat näkivät niin kaupungin kuin yritystenkin tuen vähentyneen ja samalla rahallisen avun saannin vaikeutuneen. Myös toiminnan kulujen arveltiin kasvaneen. Toisaalta aktiivisempi verkostoituminen voisi helpottaa toimintaa. Uusien yhteistyökumppaneiden löytäminen lisäisi potentiaalisia resursseja ja antaisi mahdollisuuden uusien toimintatapojen kehittämiseen ja kenties myös menojen ja tulojen tasapainottamiseen. Monessa yhdistyksessä ei kuitenkaan ole mietitty tulevaisuutta eikä tulevaisuuden yhteistyön tekemistä tai asiasta ei ole keskusteltu. Muutama vastaaja oli myös sitä mieltä, että tarvetta muutoksiin ei ole. Vaikka toisaalta

verkostoitumisen ja yhteistyön tulevaisuuden voisi katsoa olevan valoisa, ei ennustuksia voida kuitenkaan tehdä johtuen juuri vastakkaistenkin vastausten esiintymisestä.

Tutkimus on kaiken kaikkiaan ollut kartoittava ja kuvaileva. Kyselytutkimuksen haastavin osuus on ollut osuvan ja oikeita asioita mittaavan kyselylomakkeen luominen. Koska kyseessä oli postikysely, oli syytä paneutua muun muassa lomakkeen yksiselitteisyyteen siitä näkökulmasta, että kaikki vastaajat käsittävät kysymykset samalla tavalla. Vaikeimpia käsitteitä pyrittiinkin lomakkeessa avaamaan vastaajille. Lomakkeen ongelmallisuus oli jo etukäteen ajateltuna avoimet kysymykset, jotka onnistuessaan antavat syvempää ja ei valmiisiin vastausvaihtoehtoihin sidottua tietoa. Niiden vaara on kuitenkin, että vastaajat eivät jaksaneet paneutua kysymyksiin tai kokevat, ettei heillä ole sanottavaa. Osa vastaajista olikin jättänyt juuri avoimet kysymykset tyhjiksi, mutta vastannut monivalintakysymyksiin. Tästä huolimatta avoimiin kysymyksiin saadut vastaukset antoivat uutta ajateltavaa ja uusia näkökulmia.

Tutkimuksen teoria- ja empiriaosuuksien perusteella on selvää, että yhteistyö ja verkostoituminen hyödyttävät erinäköisiä toimijoita. Myös liikunnan järjestäjät ovat huomanneet yhteistyön tekemisen ja sosiaalisten verkostojen monipuoliset hyödyt. Tämä näkyy erilaisina yhteistyön muotoina yhä erilaisempien yhteistyökumppaneiden kanssa. Yhteistyölle keksitään uusia tapoja ja uusia tahoja, ja omaa toimintaa pyritään kehittämään ja arvioimaan tarkoituksenmukaisesti toimijan omista lähtökohdista.

Kaiken kaikkiaan yhteistyön tekemisen ja verkostoitumisen voi sanoa olevan hyödyllistä ja sitä voi tehdä monin eri tavoin. Hyödyt ovat moninaiset ja yhteistyössä ja verkostoissa piilee vielä paljon käyttämättömiä resursseja, jotka oikein oivallettuina helpottaisi toimijoita muun muassa liikunnan järjestämisessä ja sen organisoinnissa. Näiden resurssien käyttöönotto olisi tutkimuksen mukaan liikunnan järjestäjille suositeltavaa, mikäli he toivovat kehittävänsä omaa toimintaansa. Vaikka sosiaalinen pääoma käsitteenä ei varmasti ole tuttu kyselyyn vastanneille yhdistyksille, on heidän vastauksistaan huomattavissa, että sen idea on kuitenkin jossain määrin ymmärretty. On ymmärretty, että yhteistyöllä voidaan itsekin saavuttaa helpommin jotain, joka voisi yksin olla mahdotonta tai ainakin vaikeampaa.

Tutkimusta voisi jatkaa tutkimalla Varkaudessa erikseen myös yksityisen ja julkisen sektorin tarjoamia liikuntamahdollisuuksia ja niiden verkostoitumista eri toimijoiden kanssa. Tällä tavoin kaikista varkautilaisista liikunnan järjestäjistä ja niiden verkostoista saataisiin kattava kuva ja nähtäisiin mitkä tekijät kullakin sektorilla vaikuttavat liikuntatoimijoiden verkostoitumiseen. Lisäksi teemaan voisi perehtyä syvemmin haastatteleamalla eri tyyppin toimijoita, jolloin saataisiin pintakuva tarkempi näkökulma asiaan.

LÄHTEET

Alapuro, R. 1995. Suomen synty paikallisena ilmiönä. Porvoo: WSOY.

Allardt, E. 1983. Sosiologia. Porvoo: WSOY.

Barabási, A-L. 2002. Linkit – Verkostojen uusi teoria. Englanninkielisestä alkuteoksesta *Linked. The New Science of Networks*. Suomentanut Kimmo Pietiläinen.

Fornäs, Johan. 1998. Kulttuuriteoria. Myöhäismodernin ulottuvuuksia. Tampere: Tammer-paino.

Granovetter, M. 1973. The Strength of weak ties. *American Journal of Sociology* 78, 1360-1380.

Harju, A. 2005. Kansalaisyhteiskunta vapaaehtoistoiminnan innoittajana. Teoksessa M. Nylund & A. B. Yeung (toim.) *Vapaaehtoistoiminta. Anti, arvot ja osallisuus*. Tampere: Vastapaino. 58-80.

Heikkala, J. 2000. Liikunnan järjestökentän muutokset ja toimintaympäristö. Teoksessa H. Itkonen, J. Heikkala, K. Ilmanen & P. Koski (toim.) *Liikunnan kansalaistoiminta. Muutokset, merkitykset ja reunaehdot*. Liikuntatieteellisen Seuran julkaisu nro 152.

Heikkala, J. & Koski, P. 1999. Reaching out new frontiers. *The Finnish Physical Culture in Transition in the 1990's*. University of Jyväskylä. Department of Social Sciences of Sport.

Helander, V. 1998. Kolmas sektori. Käsitteistä, ulottuvuuksista ja tulkinnoista. *Gaudeamus*.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara P. 1997. *Tutki ja Kirjoita*. Helsinki.

Honko, L. & Pentikäinen, J. 1970. Kulttuuriantropologia. Porvoo.

Ilmanen, K. 2000. Maakunnan monet viritykset. Teoksessa H. Itkonen, J. Heikkala, K. Ilmanen & P. Koski (toim.) Liikunnan kansalaistoiminta. Muutokset, merkitykset ja reunaehdot. Liikuntatieteellisen Seuran julkaisu nro 152. Tampere: Tammer-Paino. 73–91.

Ilmanen, K. & Kontio, M. 2003. Liikunta- ja urheiluseurojen muutossuuntia Jyväskylässä. Teoksessa S. Hänninen, A. Kangas & M. Siisiäinen (toim.) Mitä yhdistykset välittävät. Tutkimuskohteena kolmas sektori. Jyväskylä: Atena kustannus. 121–149.

Ilmanen, K. & Itkonen, H. 2000. Kansalaisten liikuttajat. Kansalaistoimijat ja kunnat liikuntapalvelujen tuottajina Pohjois-Karjalassa. Joensuu.

Isaksson, P-E. 1997. Den tredje sektor. En samhällsmodell för framtiden. Esbo: Schildts.

Itkonen, H. 1991. Liikunta kulttuurien kohtauspaikkana. Teoksessa: H. Itkonen & A. Nevala (toim.) Liikunnan vuoksi. Näkökulmia liikuntakulttuurin muutokseen. Kannus: Lestijokilaakson Kirjapaino Oy. 60–69.

Itkonen, H. 1996. Kenttien kutsu. Tutkimus liikuntakulttuurin muutoksesta. Tampere: Tammer-Paino.

Itkonen, H. 2000. Pesäpallon alueellinen muutos. Teoksessa H. Itkonen, J. Heikkala, K. Ilmanen & P. Koski (toim.) Liikunnan kansalaistoiminta. Muutokset, merkitykset ja reunaehdot. Liikuntatieteellisen Seuran julkaisu nro 152. Tampere: Tammer-Paino. 92–105.

Itkonen, H. 2004. Varkautelaisten vuosisata. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 944. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy

Itkonen, H. 2008. Varkauden tutkimukset ja tulkinnat. Mitä ja miten paikallisuudesta on kirjoitettu? Joensuun yliopisto. Karjalan tutkimuslaitoksen raportteja 1/2008. Joensuu.

Itkonen, H. & Kortelainen, J. 1999. Rantakentältä maailmalle. Kiteen pesäpallo, lajikulttuuri ja yhteiskunta. Liikuntatieteellisen seuran julkaisu nro 146. Tampere: Tammer-Paino Oy.

Itkonen, H. & Koski, P. 2000. Liikuntakulttuurin muutos Raisiossa ja Varkaudessa – vertaileva näkökulma. Teoksessa H. Itkonen, J. Heikkala, K. Ilmanen & P. Koski (toim.) Liikunnan kansalaistoiminta. Muutokset, merkitykset ja reunaehdot. Liikuntatieteellisen Seuran julkaisu nro 152. Tampere: Tammer-Paino. 57–72.

Itkonen, H., & Nevala, A. 1991. Eriytyvä urheiluseura – Paluu monimuotoisuuteen. Teoksessa H. Itkonen & A. Nevala (toim.) Liikunnan vuoksi. Näkökulmia liikuntakulttuurin muutokseen. Kannus: Lestijokilaakson Kirjapaino Oy. 15–23

Koski, P. 2000. Maailma muuttuu, muuttuvatko seurat. Jyväskylän yliopisto. Liikunnan kehittämiskeskus 7/2000.

Kontio, M. 2002. Liikunta- ja urheiluseurakentän muutos Jyväskylässä. Vuosien 1986 ja 1998 seurakartoitusten tulosten vertailu ja tulkinta. Pro gradu – työ. Jyväskylän yliopisto. Liikunnan sosiaalitieteiden laitos.

Laine, E., Mäkinen, O., Kilpeläinen, K. & Heinonen, J. 2004. Pallon pienen pieksijät. Puurtilan Kisa-Pojat ry. Saarijärvi: Gummerus.

Liikuntalaki 18.12.1998/1054.

Marshall, T. 1996. Can We Define the Voluntary Sector? Teoksessa D. Billis & M. Harris, (toim.) Voluntary Agencies: Challenges of Organisation and management. London: MacMillan. 45-60.

Matthies, A-L. Hyvinvoinnin sekatalous ja suomalaiset välittävät organisaatiot. Teoksessa A-L, Matthies, U. Kotakari & M. Nylund, (toim.) Välittävät verkostot. Jyväskylä: Vastapaino, 11-29.

Rantalaiho, L. 1998. Paljaita faktoja. Teoksessa S. Paananen, A. Juntto & H. Sauli, (toim.) Faktajuttu. Tilastollisen sosiaalitutkimuksen käytännöt. Tampere: Vastapaino, 11-21.

Ruuskanen, P. 2003. Verkostotalous ja luottamus. Jyväskylän yliopisto. Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos. Jyväskylä: Kopijyvä Oy.

Siisiäinen, M. Pääoman lajien muuntumissäännöt. Teoksessa: P. Jokivuori (toim), sosiaalisen pääoman kentät. Minerva Kustannus. Jyväskylä. 89-102.

Sironen, E. 1988. Uuden liikuntakulttuurin visiot. Teoksessa E. Sironen, (toim.) Uuteen liikuntakulttuuriin. Jyväskylä: Gummerus. 11–38.

Sulkunen, P. 1998. Johdatus sosiologiaan: käsitteitä ja näkökulmia. Porvoo: WSOY.

Väestötietojärjestelmä.

SÄHKÖISET LÄHTEET:

www.kunnat.net

www.varkaudenurheiluseurat.fi

www.varkaus.fi

LIITTEET:

Liite 1. Varkautelaisille kolmannen sektorin liikunnan järjestäjille lähetetty kysely

Liite 1. Varkautelaisille kolmannen sektorin liikunnan järjestäjille lähetetty kysely

Arvoisa vastaanottaja,

Oheinen kysely on osa Jyväskylän yliopistoon Liikunta- ja terveystieteiden tiedekuntaan ja liikuntatieteiden laitokselle suoritettavaa Pro gradu- tutkielmaa. Tarkoituksena on kerätä tietoa Varkauden kaupungissa toimivien liikunta- ja urheiluseurojen toiminnasta ja niiden välillä tehtävästä yhteistyöstä.

Verkostoituminen on yksi nykypäivän ilmiöistä. Myös liikunta-alalla yhteistyö toisten toimijoiden kanssa on tärkeää ja näistä yhteistyökuvioista muodostuu laajemmin tarkasteltuna verkostoja. Tämän tutkimuksen tarkoituksena on tarkastella Varkauden liikunta- ja urheiluseurojen yhteistyöverkostoja ja luoda yleiskuva siitä, mitä verkostoituminen tänä päivänä on liikunta- ja urheiluseuran näkökulmasta. Tutkimuksen tulokset tulevat näin hyödyttämään alalla toimivia järjestöjä.

Kyselylomakkeessa verkostoitumista käsitellään myös yhteiskunnan eri sektoreiden kannalta. Käsiteltävät sektorit ovat yksityinen sektori, kolmas sektori ja julkinen sektori. Tässä tutkimuksessa yksityisellä sektorilla tarkoitetaan yrityksiä ja muita taloudellista voittoa tavoittelevia tahoja, kolmannella sektorilla seuroja, yhdistyksiä sekä järjestöjä ja julkisella sektorilla valtiota, kuntaa ja seurakuntaa.

Toivomme, että Teiltä löytyisi pieni hetki aikaa syventyä oheiseen kyselyyn ja siihen vastaamiseen seuranne näkökulmasta. Toivon, että siten voisitte myötävaikuttaa Pro gradu – tutkielman onnistumiseen. Voitte tarvittaessa liittää kyselylomakkeen oheen liitteitä tai jatkaa vastauksianne tilan loppuessa myös erilliselle paperille. Toivomme, että voisitte palauttaa lomakkeen oheisessa vastauskuoressa mahdollisimman pian, mutta kuitenkin viimeistään 8.6.2007.

Yhteistyöstä kiittäen,

Liikuntasosiologian professori
Hannu Itkonen

Varkauden liikuntajohtaja
Juha Koivula

Liikuntatieteiden ylioppilas
Laura Nuutinen

Lisätietoja tutkimuksesta antaa ja lomaketta koskeviin kysymyksiin vastaa Pro gradu -tutkielman tekijä Laura Nuutinen (puh. 040 5435500, s-posti: lamanuut@cc.jyu.fi)

Vastausohje: Kirjoittakaa vastauksenne sille varattuun tilaan tai rengastakaa mielestänne sopivinta vaihtoehtoa vastaava numero.

1. Yhdistyksen nimi: _____

2. Vastaaajan asema yhdistyksessä

1 puheenjohtaja

2 sihteeri

3 muu, mikä? _____

3. Jäsenmäärä _____, joista aikuisia _____ ja lapsia (alle 18-v.) _____

4. Mikä / Mitkä seuraavista vaihtoehdoista kuvaavat yhdistyksenne järjestämää liikuntaa

1 Harrasteliikunta

2 kunto- / terveysliikunta

3 lasten ja nuorten liikunta

4 koululais- / opiskelijaliikunta

5 erityisliikunta

6 ikääntyneiden liikunta

7 kilpa- ja huippu-urheilu

8 muu, mikä? _____

5. Mikä on yhdistyksenne keskeinen toiminta-ajatus? Keitä ovat ensisijaiset toiminnan kohteenne?

---

6. Onko yhdistyksenne nimi sen olemassaolon aikana muuttunut?

1 kyllä   2 ei

Jos vastasitte kyllä, mikä oli seuranne aikaisempi nimi ja minä vuonna nimi on muuttunut? _____

7. Onko yhdistyksenne valtakunnallisten / paikallisten järjestöjen tai liittojen jäsen?

1 Kyllä   2 Ei

Jos vastasitte kyllä, mitkä ovat valtakunnallisten / paikallisten järjestöjen tai liittojen nimet?

---

8. Kuuluuko yhdistyksenne Varkauden urheiluseurat yhdistykseen?

1 kyllä, miksi?

---

2 ei, miksi?

---

9. Kenen tai minkä kanssa yhdistyksenne on seuraavilla toiminta-alueilla säännöllisesti vuorovaikutuksessa? Rastita oikeat vaihtoehdot.

	Kaupunki	Yritykset	Toinen urheiluseura	Muut yhdistykset	Tiedotusvälineet	Varkauden Urheiluseurat ry	Valtakunnallinen liitto
1.Toiminnan suunnittelu							
2.Toiminnan järjestäminen							
3. Toiminnan rahoitus							
4.Toiminnasta tiedottaminen							
5.Yhteinen projekti							
6.Koulutus							
7. Toiminnan kehittäminen							
8. Tiedon saanti							
9. Muu, mikä?							

---

10. Nimetkää viisi seuranne kannalta tärkeintä yhteistyökumppania.

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____

11. Miten tärkeäksi koette yhteistyön seuraavien tahojen kanssa? Ympyröikää todellisuutta parhaiten kuvaava vaihtoehto. Yksityisellä sektorilla tarkoitetaan tässä yrityksiä ja muita taloudellista voittoa tavoittelevia tahoja, kolmannella sektorilla erilaisia seuroja, yhdistyksiä sekä järjestöjä ja julkisella sektorilla valtiota, kuntaa ja seurakuntaa.

erittäin	melko	ei kovin	ei lainkaan
tärkeä	tärkeä	tärkeä	tärkeä

Yksityinen sektori.....1.....2.....3.....4.....5

(esim. yritykset, liikeyritykset, kaupat)

Kolmas sektori.....1.....2.....3.....4.....5

(esim. seurakunnat, yhdistykset, hyväntekeväisyys)

Julkinen sektori.....1.....2.....3.....4.....5

(kunta, valtio, seurakunta)

12. Kertokaa esimerkkejä harjoittamastanne yhteistyöstä edellä mainittujen tahojen kanssa.

---

13. Mitkä ovat yhteistyön kolme suurinta hyötyä seuranne kannalta?

1. _____
_____
2. _____
_____
3. _____
_____

14. Onko yhteistyössä ollut ongelmia ja jos kyllä niin minkälaisia?

1 kyllä

2 ei

---

15. Minkälaista muutosta yhteistyön tekemisessä on ollut nähtävissä viime vuosina?

---

16. Miten yhdistyksenne on ajatellut tulevaisuudessa kehittää yhteistyötä muiden toimijoiden kanssa?

---

17. Miten haluaisitte tiedotettavan tutkimuksen tuloksista?
